

15 SEP. 1930

Anul III.

No. 3.

OBSERVATORUL

REVISTĂ
DOCUMENTARĂ
CULTURALĂ - SOCIALĂ
RELIGIOASĂ

CUPRINSUL

Dr. ION SĂLĂGIAN : Le mal du siècle
 Dr. ALEX. FÂNTĂNAR : Statutele agrului
 THEODORIAN CARADA : Din carnetul unui medic

Filosofie, Istorie și Arte.

Dr. ION SĂLĂGIAN : Neamul românesc în muzeele
 parisiene
 Dr. JACOB RADU : Feminismul

Buletin literar.

A. MICU : Apunerea Occidentului
 MEHEDINȚI : (Altă creștere) Prefața nouă

Schițe

Dr. ELEFTERESCU : Aron Pumnul

Cărți și reviste

THEODORIAN CARADA : Efemeride

VIȚĂ RELIGIOASĂ

P. T. : Sfântul Francisc de Sales

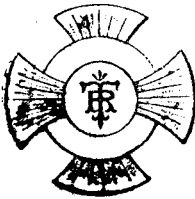

Observatorul

cultural — social — religios

Redactor responsabil:
IOAN TEIUȘAN
profesor.

Abonament pe un an Lei: 200
„ pe 1/2 an Lei: 120
Un exemplar . . . Lei: 25

Redacția și Administrația:

BEIUȘ Jud. Bihor.

Str. Pavel No. 6.

Apare lunar

Manuscrisele nu se înapoiază.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Editura „OBSERVATORUL“

Creștinul activ	Lei 30.
Viața Sf. Vasile Cel Mare	Lei 6.
Viața Sf. Monica, mama Sf. Augustin . . .	Lei 6.
O prietenie în umbra mănăstirii	Lei 20.

Rugăm să plătiți abonamentul *restant* și cel *viitor* !
Și să căutați noi abonați printre vecini și prieteni.
Să vă răsplătească Bunul Dumnezeu.

OBSE RVATORUL

Beiuș.

Anul III. No. 3.

Maiu 1930.

Bunătatea inimii, tăria voinței, sinceritatea sau dreptatea conștiinței și demnitatea ținutei, iată cele patru trăsături ale unui *character ideal*.

*

Cât timp vei fi fericit, vei număra mulți prieteni; dar când timpurile se vor înora, vei rămânea de sigur singur.

OVIDIU,

Le mal du siècle.

Era pe vremea celor mai crâncene lupte dela Marna. Franța își recrutase copii de 17 ani. Dintr'o fereastră a ministerului marinei de pe Place dela Concorde, Poincaré privea îngândurat coloanele de marș formate din aceste vlăstare, cari poate nici nu înțelegeau adâncă tălcuire a unui război început pe când ei erau încă în fragedă copilărie. Și sub impresia acestui ignorant plocon adus zeului Marte, marele om de stat cu viziunea clară a zilelor de mâine a spus-o unei doamne, nu mai puțin emoționată și ea, „Il n' y a plus d' enfants“ — „nu mai sunt copii“.

Blăstămat secol care ai răpit omenirei, copilăria! Nefecită omenire care face saltul mortal din leagăn în brațele realităților celor mai descoperite, mai murdare și mai desolante. *De aceia copii* se sinucid, minorele se prostituiază, pațimi, cari ar putea să fie justificate târziu de tot după ce viața te-a umilit și ți-a refuzat succese pentru cari ai stărui și luptat, apar premature, spontane și scelerate.

Omenirea de pretutindeni stă înmărmurită în fața urmașilor ei. Concepția despre viață a noii generații pare bolșevizată și răsvrătită în fața tuturor idolilor pe cari și ia creat omul de ieri. Tatăl nu se mai recunoaște în copilul lui, iar copilul reproșează părintelui cele mai tănuite și mai ascunse momente, cari s'au repercurtat asupra lui.

Ceiace era virtute pentru cei de ieri, pentru cei de astăzi este „o poveste care nu-i mai adoarme“.

Unde ne vom opri? S'au poate din acest conflict care desrădăcinează ne vom alege cu o nouă morală? Dar morala e unică și limitativă. Bunul simț care-ți aduce acel roz pe obraz în numele conștiinței, reacționează de multe ori cu preciziunea ori cărei mișcări reflexe. Prin urmare asistăm la o distrugere, la o dărâmare.

Răul grasează și la noi luându-și victimele de unde le găsește.

Dar unde e reacționarea, metodică și pricepută în fața acestui flagel „la modă“? Unde e inițiativa particulară sau cea oficială?

Când te gândești că experiențele unor îndelungate secole ni-au creat instituțiile ni-au îndemnat eforturile spre o perfecționare și consolidare a moralului, adevărului și luminei! Și cu toate aceste suntem încă slabi, șovăitori, netrebnici! Dela o generație la alta suntem expuși unor schimbări atât de fundamentale încât să nu ne mai găsim în urmașii noștri!

Oare patimile de pe cruce — la aniversarea anuală a căroră asistăm impasibili și năcăjiți — să fi fost atât de mici, atât de neînsemnate, încât viața unui Dzeu, care a devenit om pătimindu-le și înfrângându-le, să nu se impună cași un exemplu desăvârșit de frumsețe sufletească, Omului din secolul al douăzecilea?

Nu performanțele unui motor, nici rezultatul îndelung discutat al unui concurs, ori care ar fi el, nici frumsețea trecută pe dinaintea ochilor avizi ai duzinelor de arbitri, nu acestea trebuie să fie obiectivele scurtului traiect al unei vieți!

Modernism ? Da înțelegem ! Conservatismul static e moarte prin asfixiere ! Vrem dinamicul, vrem viața ! Dar să nu uităm nici odată că numai în numele unui singur semn se poate învinge !

Ion Sălăgianu.

Statutele Agrului.

Noțiunea eternității oare pentruce ne îngrozește și gândul la infinit dece ne doare ? Fără îndoială pentrucă și timpul și spațiul sunt noțiuni, cari nu se pot analiza. Noțiunea Dumnezeirii în esența ei este nepătrunsă de mintea omenească pentru acelaș motiv.

Și oare calitatea lucrurilor de a fi pasibile unei analize șă fie de o importanță atât de mare ? Cred că da, din moment ce sunt lucruri, cari cel puțin la aparență prezintă atâta dificultate, dar când este vorba de a le pătrunde, ca noțiunile de sus -- dar totuși se înțeleg chiar ușor, pentrucă se pot analiza.

A face analiza lucrurilor este din o ocupațiune, care răsplătește din belșug truda, cu care o facem, iar răsplata este prețioasă, pentrucă este imediată. O găsim la fiecare pas, pe care-l facem înainte, iar în momentul, când am făcut cel din urmă pas, o avem complectă în rezultatul obținut. Ori se poate închipui o răsplată mai bogată decât cea de a vedea cât sunt de simple elementele, complexul cărora ne-a speriat !

Să analizăm statutele Agrului.

Această nu cu pretenția, ca ea să fie regulamentul de aplicare a acestora, ci — de dragul analizei și de dragul acelor frați, sufletele cărora noi trebuie să le pregătim, ca să pătrundă esența acestor statute, esența Agrului și rosturile lui și cari suflete mai ușor vor asimila Agrul și vor înțelege rosturile lui în oglinda statutelor lui, dacă le vom arăta elementele constitutive ale acestora, decât dacă le vom da complexul lor, care pentru ele și să mărturisim sincer, și pentru noi cei mai mulți este o lume nouă necunoscută.

Trebuie să facem această analiză tocmai pentru că Agrul să nu rămână o lume necunoscută în fața căreia să stăm cu ochii holbați și cu frica omului primitiv, care pentru prima oară vede rulând un film. Agrul nu poate să rămâie alor vreo câțiva norocoși. El trebuie să fie tezaurul întregului popor român. Dar masele mari ale acestui popor trebuiesc preparate ca să-l primească cu vrednicie și deoarece și la aceste mase se referesc cuvintele Sfântului Toma de Aquino: „Tot ce primește cineva, primește după felul său de a primi“, — trebuie să formăm acest fel de a primi a poporului român-unit.

Prin o analiză a statutelor Agrului fără îndoială se va rafina felul nostru de a primi Agrul, pentru că dacă medităm asupra Agrului, dacă vorbim despre el, dacă-i analizăm statutele, dacă țipăm, când aceia, cari ar trebui să ne audă, dorm, dacă repetăm mereu ceace credem noi că este de o înportanță deosebită, dacă provocăm chiar discuții asupra lui, dacă discutăm despre el — se înțelege cinstit și creștinește — atunci am făcut cel dintâiu pas pe acel „Agru“ spinos, care este pastorația laică, pentru că ideile se vor limpezi, echivocurile dispar, se va intenzifica lumina și Agrul se va sălășlui în sufletele noastre cum răsar primăvara florile, pe cari gândul lui Dumnezeu le-a sădit și voința lui le-a răsărit.

Să fie cuvântul nostru sămânța sămănată de gândul lui Dumnezeu, iar munca noastră, activitatea noastră și exemplul statuat de noi în cadrele Agrului raza soarelui

Lui, — atunci Agrul va înflori, florile fructe vor face și secerișul va fi bogat.

I. Scopurile Agrului

a.) Realizarea intereselor Bisericii.

„Când trupul este flămând, ne grăbim să-l alimentăm. Dacă însă sufletul flămânzește, recurgem la surogate în loc să-i dăm alimentul, care singur este în stare a-i alina foamea. Iar aceasta nu poate să fie decât Dumnezeu“. (Dr. Ignatie Klug: „Izvoare eterne“).

Sunt adânc convins, că nu există idee mai sublimă, decât cea, care este dogma rescumpărării omului, apoi dogma Sfântei Eucharistie și legătura organică între aceste două dogme. — Despre ele nimic nou nu știu să spun. — Dacă totuși vorbesc despre ele, o fac pentru că în apa vie curgătoare, ce este fiecare din transele, Agrul vrea să scalde sufletele membrilor lui, sufletele tuturor acelor, cari umblă pribeag și rătăcit pe malurile ei fără să fi încercat vreodată a o gusta, a-se scâlda în ea și a-se lăsa răpiți de ea și duși spre plaiurile eterne ale dulcii intimități cu Acela, care este începutul și sfârșitul ei....

Omul a ieșit din mâinile creatorului său ca o ființă desăvârșită. El a fost creat pentru că așa a voit Creatorul său, dar nici decum pentru că creatorul ar fi avut nevoie de om, care tocmai pentru acest motiv n'a putut să fie egal cu Dânsul. Iată motivul pentru care, cu toate că l'a creat desăvârșit, totuși a trebuit să-l pună în raport de atârtnare față de sine Insu-și. Aceasta atârtnare a omului către Creatorul său a primit o formă exterioară în porunca de a nici nu râvni măcar la egalitate față de Creator. Dar omul nenorocit sedus fiind de diavolul s'a revoltat. Revolta lui n'a produs încă nici o schimbare în esența internă a Creatorului, pentru că aceasta nici odată nu se poate schimba.

Dece a fost nevoie atunci de reparare ?

Nici la un caz esența intrinsecă alui Dzeu a reclamat satisfacție. Acest adevăr trebuie să-l accentuăm, ca neincetat să simțim, cât suntem de mici, înfinit de mici în raport cu acel Creator, care Dumnezeu a fost, este și va fi și cu noi și fără noi, și dacă suntem buni și dacă suntem păcătoși și că de reparațiune a fost nevoie numai pentru că să se restabilească echilibrul, în care a fost și trebuie să fie omul ca creațiune a lui Dumnezeu în raporturile sale externe față de acest Creator.

Distanța în care se află omul de D-zeu înainte de săvârșirea păcatului din partea lui Adam în general și după săvârșirea păcatului în special era încă atât de mare, încât omul din puterile proprii nici odată n'ar fi putut percurge această distanță, care în ultima analiză era egală cu înfinitul. Situația a fost deci că omul a rămas pe acest pământ în cea mai disperată mizerie. Trupul lui a fost destinat pământului și vermilor pământului, iar sufletul lui închis în acest trup mărginit era condamnat ca și după descătușarea lui din acest trup muritor închis să rămână în veșnica închisoare a întunecului, unde nu va putea vedea nici odată pe Dumnezeu ; pedeapsa cea mai, groaznică ce se poate închipui, conștiința căreia era purtătoare veșnic neodihnită a mustrării, care țipa mereu : „tu ești de vină, tu ești de vină !“ — și a echoului acesteia, că : nici speranță nu poți avea, să percurgi vreodată distanța la care te-a aruncat din vederea feței lui Dumnezeu trufia-ți proprie, păcatul propriu !“ Această lipsă a speranței a fost elementul principal al nenorocirii omului, esența pedepsei, de care s'a făcut vrednic prin revolta sa.

Omul, poate în gândul său, a plecat de nenumărate ori pe drum al reparației. Vedem atâtea eforturi, atâtea zel, atâtea muncă, atâtea cinste din partea multor figuri ale vechiului testament și ale istoriei antice — dar omul nici odată n'au putut percurge drumul. A căzut de mii de ori obosit de drumul greu și veacuri întregi a rătăcit — înzădar, pentru că ce este drumul parcurs chiar într'o mie

ori mai multe mii de ani față de infinitul ce-l despărțea de ținta sa, care a fost Dumnezeu cel trădat!

Și Dumnezeu tradat în nemărginita sa iubire și milă față de omul trădător pe însuși fiul său l'a trimis pe pământ și în noaptea rățăcirilor chinuitoare ce a fost viața pentru om lungi veacuri dearândul deodată s'a auzit un glas: „Veniți la mine toți cei însărcinați și osteniți și eu vă voi odihni pe voi“.

Dumnezeu trădat pe însuși fiul său l'a trimis, ca El să se facă om și să-i dea reparația cuvenită, pentru că om a trebuit să fie cel ce satisface deoarece omul a săvârșit vătămarea, dar și Dumnezeu a trebuit să fie, pentru că Dumnezeu a fost vătămat, cărui omul satisfacția cuvenită nici odată nu-i-a putut da.

Fiul lui Dumnezeu s'a făcut om. Om în sensul cel mai nenorocit al cuvântului. Ori s'ar putea înțelege altfel cuvintele lui Pilat; „iată omul“ rostite atunci când Fiul lui Dumnezeu bătut și chinuit a fost gata să urce calvarul, și cuvintele proprii, când părăsit de oamenii, cărora numai bine le-a făcut și restignit pe lemnul crucii, a trebuit să simtă un moment că este părăsit chiar și de Tatăl său ceresc.

A luat trup omenesc și a trăit viață de om, viața celui mai nenorocit om, care a trebuit să moară pentru ideile lui; iată rostul și dovada adevărului, că „omul“ a trebuit să dea satisfacție lui Dumnezeu — A treia zi a înviat din morți: iată rostul și dovada adevărului, că Dumnezeu a trebuit să fie și a fost acela, care a dat satisfacția cuvenită pentru păcatul omului.

O satisfacție mai perfectă decât cea prestată de însuși Fiul lui Dumnezeu nici nu se poate închipui. — Dar oare în sine și singură această satisfacție ajunge pentru mântuirea fieștecărui suflet de om?

Nici la un caz!

Dacă am admite teza suficienței în sine a jertfei și reparațiunii săvârșită pe Golgota, am compromite adevărul din care am plecat, că: omul a fost creat de Dzeu,

și a fost pus în raport de atârnare către Creatorul său, iar forma externă a acestei atârnări a fost calitatea firei omenești de a nu putea fi nici odată egal cu creatorul său, ori asemenea Lui. Porunca dată omului din partea creatorului său, ca să nici nu râvnească la aceasta este do- vada cea mai strălucită, că omul a fost creat având vo- ință liberă. Prin consumarea păcatului strămoșesc omul nu-și a pierdut voința liberă, pentru că acest păcat n'a at- tins nici esența intrinsecă alui Dumnezeu nici calitățile esențiale ale omului, ci numai raporturile între dânsul și Creatorul său. Cu atât mai puțin a putut să fie degradat omul și calitățile sale esențiale prin actul măreț al repara- ției prestate pentru el de Fiul lui Dumnezeu pe Golgo- ta. În consecință omul a dispus de voință liberă atât în- ante, cât și după săvârșirea păcatului strămoșesc de o par- te, cât și înainte și după săvârșirea actului sublim al re- parației de pe Golgota de altă parte.

Este deci clar și indiscutabil că jertfa de pe Golgota ori cât de imensă este valoarea ei, în sine nu mântuește nici un suflet de om ajuns la uzul rațiunii. Jertfa Golgo- tei a fost necesară, ca omului să-i-se redea posibilitatea de a se mântui. Fără jertfa Golgotei aceasta ar fi exclusă, iar jertfa Golgotei mântuiește numai pe aceia, cari vor și dâșii să se mântuiască, adică cari vor și dâșii în per- soană să dea satisfacție cuvenită pentru păcatul săvârșit.

Din cele arătate în mod logic urmează că fieare om aparte trebui să voiască a da reparațiunea cuvenită pentru păcatul săvârșit unind aceasta reparațiune cu reparațiunea prestată pe Golgota. De câte ori ne deschidem gura, cu- vintele pe cari le rostim, fiecare pas, pe care-l facem, faptele pe cari le săvârșim pe acest pământ, toate, toate trebuie să fie însoțite de gândul, ca ele să fie fiecare o oărticică de reparațiune, care unită cu cea purtată pe Golgota să ne unească încă odată cu Dumnezeu în raportul în care ne aflasem față de Dânsul odată, atunci când ne-a creat . . . . Mijloacele proprii de a produce acest efect create

anume în acest scop sunt acele prevăzute de însași învățătura aceluia, care s'a jertfit pe lemnul crucii.

Între aceste mijloace locul de onoare îl ocupă taina Eucharistică.

Ce idee sublimă : a lăsa omenirii pe sine însu-și, a lăsa ca până la sfârșitul veacurilor să se poată repeta jertfa de pe Golgota, ca omul, pentru care s'a adus și căruia numai atunci îi poate folosi, dacă unește reparațiunile oferite de dânsul cu suprema reparațiune purtată pe Golgota — efectiv să poată face aceasta de câte ori voiește!

Iată legătura mistică între ideia rescumpărării și dogma Sfintei Eucharistii, iată argumentul cel mai puternic că asupra Sfintei Eucharistii nu se poate discuta fără ca prin aceasta să nu punem în discuție întreaga învățătură alui Cristos deci totul, ce se poate numi adevăr și în ultima analiză chiar și existența lui Dumnezeu.

Iată rostul Bisericii în oglinda miraculoasă a tainei Sfintei Eucharistii. Ea a păstrat înestirbită și nealterată această dogmă, precum și întreaga învățătură a aceluia, care pururea în mijlocul nostru este în Sfta Eucharistie și care în această ordine de idei nu este altceva decât instituția creată de însu-și Cristos, ca să păstreze neschimbate și nealterate toate mijloacele, pe cari ni-le-a lăsat Dânsul ca cu ajutorul lor să desăvârșim fiecare pentru sine opera mare, ce a fost jertfa Golgotei făcând ca prin voința noastră să se resfrângă efectele neperitoare, veșnic vii și nici odată neepuizabile ale acestei jertfe.

Care este deci interesul suprem, pe care îl susține, apără și realizează Biserica ?

Răspunsul este dat : ea merge, caută și când sufletele, cari rătăcesc și găsindu-le, le pune la dispoziție toate mijloacele, ca pentru fiecare din'trânsele să se desăvârșească jertfa lui Cristos... ca să fie cât de mic numărul aceluia, pentru cari înzădar a murit Cristos pe Golgota...

Și câți suntem azi cari rătăcim și pentru cari înzădar a murit Cristos ! Lumea întreagă rătăcește, aleargă

după aurul hidos, după desfrâu, după plăceri trecătoare... omul de azi este aproape sufocat în păcat și nici nu se mai gândește măcar la acel Cristos, pentru ce s'a jertfit pe lemnul Crucii, iar Biserica a ajuns să nu-i mai audă nimeni glasul, pentrucă pe amvon înzădar vorbesc preoții, bisericile sunt goale...

Dar preoți vor ieși din bisericile lor... noi vrem să fim acești preoți, cari afară de biserică vom predica, vom căuta și vom aduna pe cei rătăciți și îi vom duce — pe Golgota... iată scopul principal al Agru-lui, care în Art. 3. punct a. a Statutelor sale prevede, că „Scopurile Agrului sînt „susținerea, apărarea și realizarea intereselor Bisericii unite cu Roma“.

Vom ieși deci în lume largă, jurăm că vom ieși, și cu fapta, și cu cuvântul și cu exemplul nostru vom susține, apăra și realiza interesele Bisericii noastre, între ele în locul întâiu acela de a face ca să se desăvârșească pentru fiecare frate de al nostru jertfa Golgotei. Știm că acest interes este interesul suprem, pe care-l are Biserica, știm că celelalte toate: că Biserica are nevoie de mijloace materiale, în timpuri de grele încercări de scut de apărare din partea fiilor săi, că are nevoie de școli, de presă, de o bucată de pâne pe seama celor disperați, de spitaluri și azile, — sunt subordonate celui dintâiu. Le vom face însă toate: ne vom da obolul, ne vom manifesta creștini buni și fii devotați ai Bisericii, ca acel rege, despre care Spirago spune că învitat fiind pe mai marii țării sale de a-și lepăda credința catolică, ca să-și poată păstra coroana de rege, le-a răspuns „coroana mea vă stă la dispoziție, dar conștiința nu“, vom muri, dacă va trebui, cum au murit martirii... Ne va da putere a face toate aceste acel Cristos, care în Sfta Eucharistie cu noi este pururea. Dacă pe El îl luăm și cu noi îl purtăm și vom face ca și alții să-L ia și să-L poarte cu sine, atunci am dat omului de azi, sufletul căruia flămânzește, mîncarea cea adevărată, iar nu surogate, pentrucă înzădar vom voi să realizăm ori care dintre scopurile Agru-lui, ele sim-

ple surogate vor fi, cari nu va alina foamea sufletelor, dar dacă le vom împreuna cu mâncarea cea adevărată, care este Cristos în Sfânta Eucharistie, atunci și ele se vor prefăce în mâncare vie, iar Agrul se va achita de realizarea scopului său principal: susținerea, apărarea și realizarea intereselor Bisericii.

Dr. A. FÂNTÂNAR
advocat.

(Va urma).

Din carnetul unui medic.

de M. Theodorian Carada.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Hilișău. 26 Ianuarie 1917.

Aici am găsit o grozăvie de neînchipuit! Predecesorul meu a murit de cinci zile și spitalul a fost pe mâna a trei căprari-infirmieri, cari au trebuit să poarte grija a o sută de exantematici. Și în ce spital! Într'un grejd menit să adăpostească douăzeci de boi, am găsit grămădiți în două etaje și unul peste altul, nenorociții ăștia de bolnavi. E înfiorător ce mi-au văzut ochii! Am dat de convalescenți lângă morți de două zile, muribunzi alături de cei ce de abia începeau maladia. Cei din etajul de sus plini de paie și de moloz din tavan, cei de jos plini de dejecțiunile și evacuările celor de deasupra lor. Oribil! Olijerul de administrație ce face pe intendentul spitalului nu mai are medicamente.

Cu chiu cu vai căpătai ceva dela o etapă rusească, ce din conacul țoșiei unui armeae a așunat tot și nu vrea să audă nimic. Când îi zisei Maiorului Gordanîșef să-i fie milă, că doar suntem aliați, tovarăși în războiul ăsta atât de crâncen, s'a răstit la mine: Niet tovarăș! Proiectector! Venii în hambarul ce-mi slujește de adăpost amărât și rebeșit, că e viscol mare afară.

27 Ianuarie.

Puseiu oamenii din sat de săpără o groapă și iogropai șaptesprezece morți, de mai curății spitalul. Apoi spoiră înlăuntru de se mai lumină puțin infernul ce am găsit aici. Cei rui telegrafic infirmiere și încă un medic. Si viscolește, mamă Doamne! Nu se simte picior de om împrejur, doar lupii urlă...

28 Ianuarie.

Mai muriră trei. Din Iași îmi răspunseră că n'au medici disponibili, dar că-mi trimit cinci sanitari și două infirmiere dela Crucea Roșie. Le cerui măcar un subchirurg, dacă nu găsesc un student în medicină. Și Elefteriu, intendentul nostru, a căzut și el bolnav, de mi-a căzut în spinare și administrația. Imi vine să-mi iau câmpii!

29 Ianuarie.

Acu pe seară îmi sosiră două infirmiere, șapte sanitari și un sergent de cavalerie, ce a făcut anul întâi de medicină. Se îngroziră cu toții de ce este aici. Elefteriu face exantematicul.

30 Ianuarie.

Antoni, studentul ce mi-au trimis, e deștept și plin de bunăvoință. Ioneasca și Constantineasca foste la spitalul Ortodoxiei dela București, își cunosc meseria, dar mi se par cam mofturoase; mai ales nu-și dau seama de realitate cât e de tragică și au nevoie a fi neconținut conduse și supravegiate.

31 Ianuarie.

Scrisei la Spiridonie să-mi trimită pe Sonia încoace. Elefteriu e pierdut

1 Februarie.

Muri Elefteriu și încă șapte.

2 Februarie.

Sonia vine mâine; dar când mi-o trimite alt intendent?

3 Februarie.

Gheorghe Vanca îmi aduce în

sania lui pe Sonia dela gară. A adus medicamente cu ea și provizii.

5 Februarie.

Sonia a făcut din maghernița în care locuim noi amândoi, ceva mai omenesc. A lipit coale de hârtie roz pe pereți, a pus o lampă în grindă și samovarul ei fierbe neconținut pe mescioara din mijlocul odăii. Mi-a adus și gazete

6 Februarie.

Româncele se uită cam chiorăș la rusoaică, dar le potolii când le spusei că-i doctorandă în medicină și de familie. Epidemia crește.

8 Februarie.

Mor cu zecile în fiecare zi. Popa nu vrea să vie din sat să-i îngroape. Zice că e ocupat; adevărul este însă că-i e frică de boală. Nu știu cum o să es la capăt cu el, că bieții bolnavi au nevoie de mângăeri sufletești măcar.

9 Februarie.

Mă dusei în sat să-l iau pe popa să spovedească pe cei ce cereau lucrul acesta. A fost cu neputință. Popa nu e om rău și cu el ajungeam eu să mă înțeleg, dar preoteasa mi-a stat împotriva ca o leoaică. A țipat, a blestemat și a sfârșit prin a declara că popa nu eșe din casă decât peste cadavrul ei. „Mai bine moartă, decât să-mi aducă molima la copii”, a strigat la noi. „Vezi. Domnule Doctor, că nu pot”, a ofta bietul popă de mi s'a făcut milă și de el. Sonia pretinde că așa e și în Rusia cu preotesele; și mă sfătuește să scriu la Mitropolie să ne trimită

un călugăr, care ar fi neconținut în spital cu bolnavii și ar putea sluji ca infirmier. Voi încerca; dar până atunci cine îngroapă morții? Că popa satului îmi declară categoric că nu mai vine la spital. Cică dealul ăsta nu ar fi în enoria lui.

10 Februarie.

Azi la prânz mă pomenii cu un elev de administrație; l'au trimis în locul lui Elefteriu. Se vede deștept Popescu, a fost la o tabără cu inter-nați și nu e deloc mulțumit că a ajuns intendent al spitalului din Hili-său. Elefteriu era mărginit dar inimos și o să-l regret tot mai mult, mi se pare. Mai ales că mortalitatea e în creștere și când mor patru îmi vin alți opt în loc.

11 Februarie.

Azi au murit doi soldați din Sabaoani și veni un popă de acolo să-i îngroape, un călugăr franciscan de fel moldovean, Părintele Eremia Ciobotariu. Făcui treabă bună cu el; că franciscanul ăsta cu barba lungă și încins cu o frânghie la brâu îmi îngropă toți morții de ieri și de azi. Nu prea vrea el la început, întreba de Popa Grigorie, zicea că nu se cade, că el a venit pentru cei catolici. Dar m'am ținut de capul lui, atâția bolnavi au început să plângă și să-l roage să-i fie milă de cei morți și pe ei să-i spovedească, încât ne-a împăcat pe toți. De acum înainte o să trimit la Sabaoani când o fi nevoie, o să spun că a murit un soldat catolic. Așa m'a învățat chier Părintele Eremia. Mi-a promis că va face așa până o veni călugărul, ce am cerut dela Mitropolie.

12 Februarie.

Azi un ovreiaș venit dela Iași mi-a adus gazete. Zice că are rude în sat și o să mai vie. Cunoaște o mulțime de lume și știe de toate.

16 Februarie.

Morți, bolnavi, sărăcie și Izidor Marcu s'a instalat aici. Nu pricep ce negoț învârtește, dar Sonia bănuiește că face afaceri cu Popescu.

20 Februarie.

I-am prins. Sonia avea dreptate. Popescu vindea hrana bolnavilor lui Marcu, care alimenta cu asta câteva familii de refugiați din orașele din apropiere. I-am arestat pe amândoi și, după ce au recunoscut amândoi mișelia lor, am pus de i-a legat de mâini și de picioare și le-am declarat să se pregătească de moarte, că la patru după prânz pun să-i împuște. Dar mă înțelesesem cu Sonia să intervie ea ca să-i iert și după multă insistență, pe la trei, am cedat, cu condiția să primească fără a crâcni pedeapsa ce le voi da. Și după ce am pus de au dat lui Marcu o sută de trăgători pe pielea goală și în fața lui Popescu, care-și adăsta resemnat rându-l. L'am chemat și pe acesta în cancelarie de i-am tras patru perechi de palme de i s'au umflat amândoi obraji.

N'a clintit și când am terminat mi-a zis: Vă mulțumesc, Domnule Căpitan. Asta o să-mi fie de învățătură și vă făgăduesc că de acum înainte am să fiu alt om. Un lucru numai v'ăș ruga: dacă o să fiți mulțumiți de mine până la sfârșitul campaniei, cum sunt sigur că veți și fi, să mă recomandați pentru înain-

tare la gradul de sublocotenent. —
l-am promis.

24 Februarie.

Iar viscol mare și Vanca n'a venit de trei zile pe aici. Ași fi vrut să-l trimit cu Sonia la gară, să-mi aducă o ladă ce mi-a sosit din Boțoșani.

26 Februarie.

Sonia află că Vanca a murit alaltăeri seara. Cu tot viscolul pornim amândoi spre locuința căruțașului nostru. Într'o curte albită de zăpadă, o pârtie îngustă și neagră duce la niște odăi în nuele și lipite cu lut, adică într'o odaie în care mai în fund mârtoaga mânca niște paie ude privind o scenă din tragedia ibseniană. Pe o rogojină, în cămașă murdară și cu picioarele goale zăcea mort Vanca. Muiera și cei șapte copii rămași orfani de tată se certau pe colaci și pe colivă, călcând pe băligarul de cal și de om ce pardosea odaia. Erau așa de animați, încât nici n'au văzut că intrasem în casă. Când ne-au simțit, au început să-l jelească. Femeia a pus mâna la gură, de nu mai sfârșia de bocit. Și copiii îi țineau isonul.

M'am răstit la ei, până au amuțit. Apoi am întreat-o pe femeie de ce n'a trimis la mine, când s'a îmbolnăvit bărbatu-său.

— Dar pe cine să trimit, păcatele mele? Și apoi și era să faci Matale, că cum s'o bolnăvit o și început a trage. Am trimis copchii la Părintele în sat, să vie să-l împărtașească, dar n'o fost chip, că nu l'o lăsat Coana Preoteasă; și apoi di și vinea, tăt era dijeaba, că o fost mort

când s'o întors copchilașii acasă. Altfel niși n'am și zice, împotriva Părintelui, că le-o dat copchiilor și niși lei și o oală di vin, de nu s'o întors cu mâna goală. Că și Gheorghe îl iubea pe Părintele și-l ducea cu sania unde-i era voia. Acu de-o murit o zis că-i fașe ale sufletului pi jumătate di preț, că e milostiv Părintele, n'am și zișe. 'Ămu mi-o dat colași și colivă dela biserică, ca să avem și mânca și noi, din pomana mortului.

— Și când vine să-l îngroape?

— Nu poate vini di viscolul ista. Da-i face toate pominirile în beserică. O zăs că di n'avem parale i-om munși ceva pi vară, că nu-i lacom Părintele și noi suntem sirmani.

— Dar cu mortul ce faci, femeie; i-am strigat.

— Ce o da Dumnezeu, Coccoane. Și a început bocelile.

Am trimis numai decât doi sanitari de i-au săpat groapa și l'au înmormântat pe Vanca, în ogradă, că nu era chip să-l ducă la cimitir. Așa viscol n'a mai fost până azi.

27 Februarie.

Mitropolia imi răspunde că nu are nici un călugăr disponibil, dar că îndată ce se va afla vre-unul îl trimite la Hilișău. Până atunci trebuie să mă mulumesc cu arhieresti binecuvântări. Pentru mine o fi destul, dar pentru bieții boloavi ce morca muștele?

28 Februarie.

Viscolul nu contenește, s'au ridicat nămeții la doi metri. Pe vremea asta când se aprinseră luminile, auzirăm clopoței de sanie și peste un ceas, când luam ceaiul cu

Sonia, dă năvală peste noi o năvală, numai zăpadă de sus până jos. Și din zăpadă ese un ovrei bătrân cu barbă și perçuni, în antereu soios și cu căciula de cerchez pe cap.

— Bine v'am găsit, Domnule Căpitan, mă rog frumos.

— Ce vrei Dumneata?

— Am viniș pentru înmormântare.

— Avram sin Iancu e copilul Dumitale?

— Nici nu-l cunosc, vă rog.

— Atunci pentru a cui îngropăciune ai veni?

Pentru îngropăciunea lui Avram sin Iancu.

— Ești rabin?

— Nu sunt rabin.

— Rabin, haham, tot una e pentru mine.

— Nu sunt nici rabin, nici haham. Am un han lângă gară și dacă am auzit că o murit un jdan de legea mea, am zis că trebuie să îngrijesc eu de îngropăciunea lui că așa e la noi. De aceea vă rog să-mi dați voie să-l îngrop eu după cum poruncește legea la noi.

Am dat ordin unui căprar să-i facă voia; și din fereastră am privit mișcat cum moșneagul a pus mortul într'un sicriu de brad, l'a suit cu el în sanie ca să-l ducă să-l îngroape în cimitirul ovreiesc.

1 Aprilie.

Dete Dumnezeu de eșirăm din iarna asta teribilă. Acum e verdeață pe câmp, pădurea a înflorit, în spital doar vre-o cinci convalescenți. Soniei îi era frică să nu se închidă spitalul și să ne risipim

10 Aprilie.

Cu Sonia o iau în sus pe deal. În ograda lui Vanca pustietate. Întreb o femeie unde e văduva și copiii cărușului. „O morit tăji”, îmi zice. — „Când”? — „În iarna aiasta, prin „Păresimi pi viscolul cel mare”. Și cine i-o îngropat?”. — „Oamenii”

11 Aprilie.

Mitropolia mă anunță că-mi trimite ca infirmier pe Ierodiaconul Macarie Spancioc, cam târziu, dar vorba ceea *Mieux vaut tard que jamais*.

12 Aprilie.

Avusei o lungă explicație cu Sonia, care mi-a cerut să ne cununăm. A trebuit să-i spun că am nevastă și copil în Oltenia. Am făcut, poate rău că nu i-am spus mai de mult, că nu mai era atâta vorbă încriminări. Dar ce outham face? Pe Sonia am cunoscut-o la Spiridonie, când eram bolnav de febră racurentă. Ea m'a vindecat, prin grijiri ce mi-a dat. De aci aurmat o legatură, pe care aste trei luni din urmă au înfărit-o și mai mult. Mi-e dragă, îi dătozez recunoștință atât ca om, cât și medic. Dar ce pot face?

14 Aprilie.

Azi mă pomenii cu Gordanșev la noi cu galoanele rupte și galbene ca turta de ceară. Soldații lor i-au degradaț pe câte-și trei ofițerii dela etapa de aci, și vor să-i omoare. Imi ceru ajutor. Trimisei soldații cu o mitralieră să-i libereze pe câteși trei. Acum îi țin ascunși în spital și telegrafiai la Roman să trimită oștire să-i dezarmeze pe bejivii aceia, cari

au spart pivnițele lui Dergarabetian și o duc într'o beție fără nume.

1 Mai.

Cum s'a întors roata! Acum noi trebuie să-i apărăm pe mândrii ofițeri ruși de urgia soldaților lor. Au groază de tovarăși și ne cer protecție. Tremură săraci ca varga la ideea că spitalul s'ar închide și ar trebui să rămâie la un loc cu soldații lor.

5 Mai.

Spitalul nu se închide. Ne gătim de ofensivă și e nevoie de spital pentru răniții de pe front. Mare bucurie pe Gordanîșev, Pro'opopov și Arseniev, cari o băgaseră pe mână

6 Mai.

Sonia pretinde că Popescu s'a înhăit cu Frosa Ionescu și de ai se da peste cap să ajungă sublocotenent, ca să se cunune cu ea O fi!

24 Iulie.

Spitalul s'a umplut de răniți și am dat eri pe brânci. Popescu face adevărate minuni. N'aș fi crezul.

25 Iulie.

Mi se anunță un transport de ofițeri germani răniți. Ioneasca și Constanțineasca zic că ele nu vor să îngrijească pe Nemți. Le-au inebunit gazetele cese împart pe front. Sonia și cu Macarie caută să le împrumute un duh mai creștinesc, dar sunt exasperate și țipă că Nemții nu sunt oameni. Cum schilodește războiul mințile oamenilor! Câteodată îmi vine să zic că adventiștii au dreptate. La ce măcelul și învrăjbirea asta ?

19 August.

Aveam grijă mare să nu ne facă infirmierele noastre de rușine, dar inima femeii e mai bună decât gura ei. Când i-au văzut pe bieții Nemți cât sufăr li s'a făcut mlă de tineretele lor și sunt cu ei nu se poate mai bine.

25 August.

Sonia susține că între Locotenentul Schneider și Neli Constantinescu s'a născut mai mult decât o simpatie trecătoare. Cine ar fi zis acum o lună că Neli, care se aprindea numai la ideea de a se primi Nemți în spital, va petrece toată ziua lângă patul lui Schneider? Bine a zis cine a zis: Să nu zici vorbă mare că te arzi.

1 Decembrie.

Pe Muscali i-au dezarmat pe toți și-i trece în Rusia pe capete. Au primit și ofițerii dela etapă ordin să se pregătească de plecare.

2 Decembrie.

Sonia pleacă și ea cu cei dela etapă la 15 ale lunii. Așa i-au dat ordin. Acum se ține de capul meu să plec și eu cu ea.

4 Decembrie.

O lungă discuție cu Sonia. Vrea cu ori ce preț să mă ia cu dânsa. Zice că la Kiew ea își trece teze și foarte lesne va lua o farmacie pe seama ei. Eu voi face clientelă. Crede că revoluția o să se întindă și la noi. Zice că ori unde medicina și farmacia e de trebuința oamenilor. Nu vrea să priceapă ce motive am, să rămân aici unde or să intre Nemții.

7 Decembrie.

Trei zile acelaș cântec. Când îi vorbesc de nevastă și de copil, răspunde că vom trăi din ce va câștiga dânsa, și tot ce voi câștiga eu să le trimit lor. Ce vrei mai mult, mă întrebă plângând, de mi-am pierdut și eu capul. Că mi-e milă de ea și copilul mă leagă de nevastă. Ca să o calmez îi promit că o să mă mai gândesc.

9 Decembrie.

Ce te-ai hotărât, mă întrebă adineauri Sonia. *Îi adusei aminte că sunt ofițer sub arme, că de aș urma-o mă dau dezertor și mă împuşcă. Rămâne pe gânduri.

11 Decembrie.

Gordanișev vine să ia ceaiul cu mine. I-a vorbit Sonia și au întocmit un plan ca să pot pleca cu ei în uniformă rusească. M'aș duce cu o zi înainte la Roman. Acolo Arseniev are unde mă adăposti ca să mă travestesc și venim amândoi în gară cu cinci minute înainte de plecarea trenului. Iscusit și sigur, afirmă el, li mulțumii, dar îi mărturisii că nu m'am gândit nici o clipă să trec în Rusia; m'am făcut doar că admit ideea, ca să o mai calmez pe Sonia. — Și ce te ține aici, mă întrebă el atunci. — „Copilul”. îi răspund eu. A început să plângă splanându-mi că mă înțelege. Nici el nu s'ar

mai întoarce în Rusia dar are cinci copii și-i e dor de ei. Dacă am văzut așa l'am rugat să o calmeze pe Sonia. M'a îmbrățișat și mi-a promis tot ce i-am cerut.

13 Decembrie.

Sonia mi-a declarat azi că intrucât toți îi spun că plecând cu ea risc să fiu împuşcat ca dezertor, nu mai insistă. Va pleca singură. Nu mă lasă până ce nu semnai raportul pentru înaintarea lui Popescu.

20 Decembrie.

A plecat. Am însoțit-o până la Ungheni. Aici am găsit un brevet de maior pentru mine și altul de sublocotenent pentru Popescu. Când i-l dădui lui Popescu pe al lui, se roși foc și-mi luă mâna de mi-o sărută.

25 Decembrie.

Anul trecut am făcut Crăciunul la Iași cu Sonia. Acum copilul mi-e peste Olt și Sonia în Rusia. Mă simt atât de singur! La Hilișău totul îmi vorbește de Sonia și o să înnebunesc dacă mai stau mult în mediul ăsta. Scriu Generalului Stavri Ionescu să stărue să mă mute numaidecât de aici și cât mai departe. Să nu mai văd, să nu mai aud nimic din toate câte răscolesc aici rana sufletului meu.

Filosofie, istorie și arte

Neamul românesc în muzeele parisiene.

de Dr. Ion Sălăgianu

Un muzeu, ori cât ar fi de specializat reoglindește chiar în specialitatea sa, sufletul unui popor, Fie acel muzeu o grupare de dovezi și restituiri istorice, fie un păzitor al mărturiilor. progreselor științei, el va rămâne întotdeauna, pentru aceia cari îl organizează, certificatul înălțimilor intelectuale până la cari sunt capabili să se ridice. Un mare popor are marile sale muzeu, cari reoglinesc concepții universale, cari dovedesc posibilități mai extinse un trecut glorios și o îndreptățită nădejde pentru viitor. Dar din aceste nu urmează că un popor mic să nu-și aibă și el muzeul lui mare, căci precum am zis-o în cele de mai nainte un muzeu poartă tiparul unui suflet.

Iată cum sufletul neamului românesc reiese pipernicit, pervertit și batjocorât dacă ar fi să-l judecăm după cele văzute în muzeele parisiene căci în aceste muzeu fiecare popor își are partea lui de muncă-

Nimic nu poate justifica indolența și cinismul (pe cari cine cum vrea așa poate să-l interpreteze) cari sar în obrazul vizitatorului secțiunilor românești ale muzeelor parisiene. Statul român a ieșit de mult din faza copilăriei. Dimenziunile pe cari le prezentăm și ca extindere teritorială și ca număr de suflete cer o altă înfățișare decât aceia pe care o veți vedea-o mai la vale.

* * *

Două sunt acele mari muzeu parisiene în cari aproape fiecare popor având secțiunea sa n'are de cât să se îngrijească de bună orânduială și valoare reprezentativă a lucrurilor expuse acolo. Cel dintâi e marele muzeu etnografic din palatul Trocadero iar al doilea e muzeul militar din sălile Invalizilor.

Să vedem ce avem noi la Trocadero și ce avem la Invalizi ?

La Trocadero secțiunea românească o veți găsi-o în sala popoarelor slave. Aceste sale nu au lumină electrică. Ferestrele cari o servesc sunt prea mici, și prin umbrele pe cari le lasă obiectele expuse veți găsi unele părți din sală într'o întunecime perfectă. Imposibil de văzut nimic dacă nu ești provăzut cu o lampă electrică de buzunar, întrebuițarea căreia, de altfel, e în funcție de bunăvoința gardianului. Vitrinele secției românești sunt așezate în cel mai întunecos colț al sălii.

De altfel în condițiile în cari se găsește aceasta secție românească e mai bine ca lumea să nu poată vedea nimic. Veți găsi în acel dulap (și nimic mai mult) țesături țărănești aruncate devalma, căzute, descusute, murdărite, lipsite de orice note explicative. În despărțitura inferioară a dulapului, unde de obicei nimeni nu se prea uită căci ar trebui să se îndoie din spinare, un jug, două trei fuse reprezintă arta țărănească în lemn.

Alături de noi jugoslavii ocupă aproape un sfert din sală. Expoziția lor e sistematică, instructivă și interesantă. De ceialaltă parte ungurii, au căutat să facă cunoscute cele mai frumoase și mai pitorești creațiuni populare artistice pe cari le au.

Dar ce ne facem noi ? Avem două alternative ; sau rămânem printre aceia cari își au secțiile lor în acest muzeu, și în cazul acesta suntem obligați să facem o radicală schimbare în situația actuală a lucrurilor, sau dacă ne considerăm neputincioși a face aceasta, din nenumărate motive, nu avem de cât să cerem direcțiunii muzeului desființarea secției românești. Lucru nu ar fi rușinos de loc. Mai sunt și alte popoare pe cari nu le poți găsi printre cei cari „se” expun în muzeul etnografic parisian.

Totuși, cu siguranță autoritățile noastre și ceialalți competenți în afară de ele, vor fi pentru ca să rămânem. În cazul acesta este o imperioasă nevoie ca toate obiectele ce le avem în secția noastră să fie revizuite iar colecțiunea să fie îmbogă-

tită respective sistematic complectată ¹⁾.

Ar trebui mai ales să expunem, în acest muzeu internațional și foarte vizitat, costume naționale întregi și reprezentative din toate provinciile locuite de români. În costumele naționale din regiunile care corăspund hotarelor etnice ar veni aci cași o mărturie a drepturilor pe cari le avem asupra acelor ținuturi, în virtutea vieții naționale care, acolo, poartă limbrul caracteristicelor noastre.

Iar după ce am făcut acest lucru să cerem direcțiunii muzeului dreptul de a schimba locul din sală, pe care îl ocupăm astăzi, cu un altul mai luminos.

La Invalizi secția rezervată armatei române e în marea sală a aliaților. Fiecare aliat a căutat să presinte armata sa națională cu tot ce-i revine din gloria și victoria comună. În special americanii, englezii, italienii, belgienii sunt foarte frumos, ordonat și întreținut reprezentați. Manechine cu uniforma din marele război, tablouri, arme, decorații, mici sculpturi, suvenire ale unei bravuri a cărei faimă s'a răspândit dealungul frontului aliat, iată ce expun aceste popoare, păzitoare demne ale onoarei naționale.

Polonezii, cehoslovacii și jugoslavii, a căror secții sunt alături de a noastră (oferind astfel ocazia celei mai izbitoare comparații) au vitrinile lor, sub cari expun cele mai interesante lucruri referitoare la armatele lor naționale. Cehoslovacii îndeosebi, cari au organizat în secția lor o expunere din diferitele costume pe cari le-au purtat legionarii lor cari se băteau pe toate fronturile alături de aliați, sunt vrednici de toată admirația vizitatorilor.

Dar ce expunem noi? În primul rând noi nici nu avem o vitrină. Un părete, care corespunde vitrinilor acestor popoare refăcute din cenușe lor națională, cași pasărea Phoenix, nu este pus la dispoziție. La mijloc o statuie, care evidențiază

P. S. 1). De când am scris aceste rânduri un început modest dar gingaș și nobil s'a făcut. Reuniunea Femeilor Române din Beiuș a donat secțiunii românești din muzeul Trocadero 17 șorțe cu țesături naționale din regiunea munților Bihorului.

Un îndemnu pentru alții și o faptă vrednică de recunoștințe acelor cari vorbesc în numele neamului nostru!

destul de grotesc mărimea prea mare a urechilor dlui general Averescu. Restul o serie de tablouri printre cari câteva de Stoica (M. S. Regina în tranșee etc.) Generalul Presan, pe care l-am mai găsit și în alte părți ale sălilor și culoarelor de la Invalizi, pe un Tablou la dreapta statuei generalului Averescu pare jenat de obscuritatea și umilitoarea sărăcie în care tovarășul său se lăfăiește nu mai puțin spre rușinea lui.

Și aici cași la Trocadero trebuie să facem un triaj și o complectare a obiectelor expuse. La Invalizi mai mult cași de ceialaltă parte. Aici nu avem alternativa de a cere desființarea secției noastre căci am luptat alături de francezi în marele război și chiar fără de voia noastră am fi menționați în sala aliaților din acest muzeu.

Se impune pretutindeni unde numai există un muzeu în streinătate, în care pe lângă celelalte neamuri, și neamului românesc îi este dată posibilitatea să se facă cunoscut în toată lumina nobilelor însușiri morale, artistice și intelectuale, o inspecție temeinică căreia să i urmeze o orânduială vrednică de noua poziție pe care o deținem în ierarhia statelor.

Paris, 29-V-1929.

Chemarea femeii în lumina religiunii creștine.*)

Una dintre cele mai importante chestiuni sau probleme ale timpului nostru este: *Feminismul sau chestiunea feminină*. Aceasta preocupă mințile celor mai mari politicieni, filozofi, sociologi și moralști, dar mai ales pe multe femei, cari cred că ar fi sosit timpul ca să se avânte și sexul numit până acuma cel slab (cu câtă dreptate nu șrutăm) în vârtejul luptelor vieții publice pe toate terenele.

Până nu demult oamenii au considerat feminismul, ca în general pe toate chestiunile social-politice, de puțină importanță, dacă nu chiar de noutăți și curiozități trecătoare sau chiar ridicole ca atâtea alte lucruri în lume. Astăzi însă această părere, această concepție, trebuie socotită ca foarte greșită. Fără îndoială că în mișcarea de emancipare a femeilor joacă mare rol și ambiția, vanitatea, pofta de a se distinge și a străluci în fața oamenilor și durere de multe ori lipsa simțământului religios și moral prescris și impus femeii în viața familiară. Multe femei se aruncă și se zbat în valurile vieții politice, pentru că în căminul familiar nu își află locul și liniștea dorită. Dar cauzele acestei neliniști, a acestei perturbări a ordinii naturale, sunt foarte adânci și greu de pătruns.

În realitate chestia feminină sau feminismul, formează o jumătate a mării și capitalei chestiuni sociale. Căci jumătatea din rasa omenească sunt femei, jumătate din munca, din durerile și suferințele omenimei sunt ale femeii. Soarta bărbaților este nedespărțită de cea a femeilor și nu poate fi pace și fericire pe pământ, dacă femeii nu i-se dau drepturile cari i-se cuvin. Până unde să se meargă inse cu aceste drepturi și în ce măsură să i-se dea și femeii loc în viață publică și mai ales în cea politică este lucru foarte controversat. Unii susțin că trebuie să i-se dea și femeii fără deosebire ca și bărbatului, toate drepturile, adecă să schimbe radical situația socială a ei; alții din contra susțin că prin această s'ar distruge însăș baza

1) După V. Cathsein: Die Franenfrage. Conferință ținută în Beiuș în ziua de 6 April 1930.

familiei creștine. Intre acestea două păreri extremiste sunt apoi aproape nenumărate nuanse de păreri și programe, propovăduite și apărate de partidele politice și de societățile și reuniunile femeiești.

Nu este scopul nostru să intrăm în acest labirint de idei, programe și de lupte pătimase. Vom privi această chestiune numai în lumina învățături bisericești creștine catolice, care ne arată mai luminat ca ori și care doctrină sau părere: care este rolul social al femeii în societatea omenească.

Ca în preambul vom vorbi despre feminismul integral, sau despre emanciparea politică a femeii, care culminează în exercitarea activă și pasivă a dreptului electoral, prin care și femeile se așează pe acelaș pedestal cu bărbații, în fastul suprem al drepturilor omului, pe tronul suveranității poporului.

I.

Ideia emancipării femeii ca și atâtea alte idei, unele mari și sublime, altele ridicole și periculoase, s'a născut pe pământul Americii de nord pe la capătul veacului al XVIII-lea. Aceeaș idee a fost lansată și pe pământul mării revoluții franceze, dar tot în America de nord a început a fi pusă în practică pe la mijlocul veacului trecut. De acolo a trecut în Anglia și apoi în alte state din Europa. Ca mijloc de agitație feminismul a fost adoptat și propovăduit mai ales de către socialism, al cărui făt monstruos este comunismul, care în Rusia sovietică unde a ajuns stăpân, sub motivul de a ridica pe femeie la deplină egalitate cu bărbatul, a dus lucrurile la amorul liber și la totala distrugere a familiei oprind convețuirea familiară a bărbatului cu femeia și luându-le din mână creșterea în azilele de stat, de unde ies ca dobitoacele fără să cunoască dulceața și farmecul dragostei părințești și fără credință în Dumnezeu.

Azi sunt foarte multe femei și la noi, cari luptă energic pentru emanciparea lor politică, căci doară nu vom rămânea noi mai pe jos decât Turcia lui Kemal pașa! Nu voim să polemism cu nime pe această chestie, ci vom arăta numai cu puține argumente, din cele multe pe cari le-am putea aduce,

că participarea femeii la viața, la luptele și agitațiile politice duce la mari inconveniente și în definitiv la înșasă distrugerea vieții familiare. Nici socialiștii de acum 50 de ani nu au crezut, că prin teoriile lor se va ajunge la stările din Rusia de azi și cine merge orbș pe urmele lor tot în prăpastie va cădea.

Omul este ființă socială. Cea mai mică și mai primitivă societate întemeiată de însuș Creatorul primei perechi de oameni, este familia. Ea este temelul statului și cum sunt în genere familiile așa este și statul. În familie bărbatul ca și cap, purtător de grije și de autoritate, iar femeia ca soție și nedespărțită tovarășă de viață, în deplină dragoste și bunăînțelegeră gustând fericirea sau purtând jugul greu al vieții, au să-și crească copiii: bucuria, mângâierea și nădejdea zilelor lor. Acolo este rolul și rostul de căpetenie al femeii, precum mai pe larg vom arăta mai la vale. Înșă prin participarea la viața politică, femeia va fi silită să-și neglijeze familia. Pentru că femeia care face politică trebuie să ia parte la agitațiile și luptele electorale sau ca aleasă la ședințele și debaterile parlamentare; să facă parte din partidele și cluburile politice, să citească reviste și jurnale, ca să fie în curent cu chestiile zilei pentru că să steie numai gură căscată și să doarmă prin cele fotolii, cred că nu se prea potrivește cu firea femeiască, nici nu ar fi spre decorul doamnelor parlamentare.

Ce se mai zicem apoi despre cazul când femeia și bărbatul ar aparține la două partide adversare? Toate epitetele și grațiozitățile cu cari se cinstesc politicienii în adunări, în parlament și prin jurnale, s'ar transpune în familie care astfel în loc de cuib de liniște și fericire va deveni un adevărat iad.

În mare primejdie ajunge și modestia, castitatea și moralitatea femeii prin participarea la viața politică. Femeia conșinsă ca să petreacă fără de bărbatul său timp îndelungat, ziua și noaptea pe la adunări și prin cluburile de partid, printre bărbați poate și impertinenți, obraznici și cu moravuri rele, cu greu își poate apăra cinstea și prestigiul ei. De aci se pot naște apoi și bănuielile și scenele de gelozie, certurile și scandalurile în familie și la urmă, durere în atâtea cazuri, plaga

cea mai mare a timpului: divorțul. După toate acestea unde mai poate fi vorbă de viață familiară linistită și despre creșterea bună a copiilor Aceștia lăsați pe mâna servitorilor adese ori stricați și imorali, sau pe a nimăiui, martori ai scandalurilor și certelor părinților vor crește ca surcelele sălbatice, din cari nici școala durere nu cu mult mai bună decât familia, nu va putea forma caractere tari nici cetățeni buni.

Prin deplina egalitate a femeii cu a bărbatului în viața publică, ajungem la dreptul pumnului și fiindcă precum se știe pumnul bărbatului este mai tare decât al femeii, aceasta în loc de emancipată mai curând va ajunge să fie iarăș roaba sau sclava bărbatului. Bărbatul care nu-și poartă soția pe palme o calcă în picioare și femeia care nu este stimată și adorată este disprețuită și batjocorită. Moda și modernismul vor atrage și ispiti pe multe femei, dar nu prin aceasta vor putea impune, nici își vor câștiga stima și admirația lumii, ci prin vârtuțile prin cari femeia creștină a strălucit totdeauna: modestia, blândețea, dragostea, supunerea, răbdarea și spiritul de jertfă. Aceste au fost armele și mijloacele prin cari femeile nu numai că și-au cucerit și păstrat locul de cinste în familie și în societatea creștină, dar multe dintre ele s'au ridicat alături de cei mai celebri bărbați, dupăcum viața atâtor femei sfinte ne-o arată. Din sinul ascuns al familiei până pe câmpul de luptă, femeia creștină a arătat de ce este capabilă inima și sufletul său creat ca și al bărbatului după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Și oh! câte dureri și suferințe, câte boale și rane sunt în lume pe cari numai inima și mâna femeii le poate alina, vindeca și ușura!

Este drept că au fost în istorie și femei, cari, cu mare cinste și demnitate au purtat coroane regale sau imperiale pe cap, ori au strălucit în științe și arte, dar aceste au fost excepțiuni onorabile, iar excepțiunea întărește regula. Mai admitem și acea că greutățile de traiu și împrejurările de viață de azi, silesc pe multe femei să-și caute pâinea prin muncă în ateliere, oficii și chiar în haosul fabricilor, dar aceasta este mai mult o necesitate inexorabilă a vieții decât o ocupațiune potrivită firei și chemării naturale a femeii. Aceasta s'a în-

tâmplat până la o oare care măsură de când este lumea la popoarele agricole mai ales, unde femeile mai tinere și mai sănătoase au luat și iau parte la munca mai ușoară a câmpului, dar ocupația de căpetenie și acolo tot gospodăria casnică este.

După aceasta să trecem la obiectul de căpetenie al conferinței noastre și să arătăm: *Care este chemarea socială a femeii în lumina religiei creștine?*

Trei sunt terenurile cele mai proprii și mai rodnice în cari femeia creștină poate și este chemată să muncească și să conlucreze la clădirea și susținerea societății omenești: familia, școala și operile de caritate sau de binefacere.

II.

Familia este societatea cea mai restrinsă, asilul și căminul cel mai dulce și mai plăcut al omului. Ea se compune în locul întâiu din părinți și din copii, fie care avându-ș locul său, drepturile și datorițele sale, dupăcum dela însuș Dumnezeu s'a rânduit Bărbatul este capul familiei, susținătorul și apărătorul ei, mai mare prin puterea și autoritatea sa, dar nu stăpânul nemilos și tiran al ei. Femeia soața și ajutorul lui și amândoi susținătorii copiilor lor. Într'aceasta consistă așa dară armonia și egalitatea soților.

Raporturile sau legătura ce trebuie să fie între bărbat și femeie o exprimă atât de frumos sfântul apostol Pavel în cuvintele: „Capul bărbatului este Hristos iar capul femeii este bărbatul” și: „Bărbatul este chipul și slava lui Dumnezeu, iar muierea mărirea bărbatului este” (I. Cor. XI, 3 și 7).

În familie trebuie să-și caute și să-și afle omul fericirea, îndestulirea, pacea și mângăierea sa după muncă, osteneală și neplăcerile vieței. Dar ca pe acelea aievea să le și poată afla, este de lipsă ca familia să fie întemeiată pe baza cea solidă și neperitoare, pusă de însuș Creatorul: pe dragostea și respectul împrumutat al soților conduși pururea de lumina cea curată a vârtuților creștinești; iar întărirea acelei baze și cultivarea acelor virtuți indispensabile unei căsnicii fericite îi re-

vine în locul întâiu femeii și de aci se cunoaște și rolul și importanța ei în familie.

Femeia ca soție este ajutorul, sprijinul și mângăierea bărbatului său, căci dela început a zis Domnul: „Nu este bine să fie omul singur. să îi facem ajutor asemenea lui” (Fac. II. 18). Să îi fie lui ajutor întru toate, cu credință nedespărțită, fiind ei amândoi ca și o persoană, împărțind de o potrivă bucuria și întristarea, fericirea și nenorocirile vieții. Nici nu poate să fie un lucru mai frumos, decât bunînțelegere între soți, după cum spune Scriptura: „Trei lucruri sunt foarte plăcute lui Dumnezeu: unirea fraților, prietinia vecinilor și bărbatul cu femeia cari se înțeleg” (Is. Sir. XXX, 2). Și înșasă firea omească așa este, că bărbatul și femeia sunt avizați la ajutor împrumutat: scăderile și neputințele unuia au să fie suplinite și precumpănite prin puterile și vârtuțile celuilalt. Bărbatul prin puterea fizică, curajul și rezistența mai mare este apărătorul, susținătorul și reprezentantul născut al femeii și al întregii familii, iar femeia prin hărnicia ei gospodărie face pentru soț și copii loc plăcut și dulce de pace și odihnă și în caz de morb le este ajutor și mângăiere.

Ca mamă, ea dă creștere fizică și morală, trupească și intelectuală fiilor, formând pe fiii bisericei și al statului, grije având mai ales să îi crească în frica Domnului, care este începutul a toată înțelepciunea, și baza vieții cinstitute și fericite. Astfel crescându-și mama copii, neperitoare merite își va câștiga pentru societate, va întemeia fericirea familiei sale și bucurie mare va avea întru fiii săi, căci: *Cel ce învață pe fiul său . . . . se va bucura întru el*” (Is. Sir. XXX, 3), zice înțeleptul.

Deosebit de importantă este activitatea femeii în viața familiară în înțelesul celor spuse până aci, în vremile aceste grele și pline de îngrijorare. Căci sunt încă mulți capi de familie cari au petrecut ani de zile departe de familie, pe câmpul de luptă între nespuse suferințe și chiar în fața morței, sau în robie grea prin țări streine, expuși la ispitele și la otrava celor mai primejdioase învățături și principii și s’au întors acasă istoviți trupește, ba poate molipsiți și de cele mai

rele credinți și obiceiuri. Iar în timpul absenței lor copiii în vrâsta cea mai periculoasă, lipsiți și de povățuirea și conducerea mai aspră și mai autoritativă a părinților și foarte mulți și fără ori ce creștere școlară au crescut ca și vlăstarii cei sălbatici ai pomilor și ne-au dat o generație fără vlagă sufletească, degenerată și aplecată spre cele mai rele apucături. Pentru vindecarea și îndreptarea atâtor suflete bolnave și neputincioase este lipsă mai presus de toate de tot zelul, de tot devotamentul inimei de soție și de mamă și de toată căldura dragostei familiare. Soțiile și mamele au să fie doftorii vindecători și regenerătoarele acestor stări dureroase și nenorocite.

Dar ca să-și poată împlini această sublimă chemare, este de lipsă ca inșeși inimile lor să fie scutite de rătăcirii și de obiceiuri rele, să nu deraieze spre ocupațiuni nepotrivite firei lor, ci să steie cu toată râvna, cu zel și cu credință la locul destinat lor, de adevărate mame și soții, în care de sigur că vor avea și mângăierea și răsplata dorită și binemeritată, pecând în luptele politice de sigur că mai mult și decât bărbații, prea adese ori vor secera numai decepțiuni și neplăceri.

III.

Alt teren de activitate al femeii este acela al instrucțiunii sau școala. Este lucru deobște cunoscut, că în timpul din urmă tot mai multe femei se dedică carierei didactice, fie cu scopul ca să își câștige mijloace de traiu, fie din curat idealism. Este astăzi un postulat al culturii, ca oamenii în număr cât mai mare să se împărtășască de lumina și binefacerea științei și de aceea toate statele se nizuiesc ca numărul celor neștiutori de carte să fie cât mai mic. Noi durere că în privința aceasta stăm încă foarte rău. Poporul nostru din vina împrejurărilor vitrege în cari am trăit în veacurile trecute, este unul din cele mai înapoiate popoare din Europa și cu numărul analfabeților suntem aproape în coada tuturor. Mai ales însă, precum se știe, este foarte mare lipsa de cultură și analfabetismul printre femeile dela sate. Iar educația casnică și gospodărească și conștiința demnității sale de făptură a

lui Dumnezeu egală în fața Lui cu bărbatul, la țărancele noastre în mare parte sunt foarte reduse și defectuoase. Or din această stare deplorabilă și degradantă, numai prin școală și învățătură se pot ridica.

Dar nu mai puțin deplorabilă este situația și la orașe unde fiicele muncitorilor și ale micilor burghezi români sub stăpânirea steină, au ajuns pe mâna unui corp didactic molipsit de șovinismul desnaționalisator sau de ideile destructive ale așa numitului proletariat internațional, fără patrie și fără Dumnezeu. Așa am pierdut în mare parte populația românească din orașele ardelenne în care numai biserica mai ținea conștiința originii sale, dar cei trecuți la alte biserici sau căzuți în lanțurile socialismului și mai pe urmă a comunismului, s'au pierdut pe veci pentru românism. Inșă ce e și mai dureros este, că și în corpul didactic al statului român, se află mulți atei și necredincioși, cari ca și dușmanul cel rău, după cuvintele Evangheliei seamănă și printre poporul dela sate sămânța cea rea și ucigătoare de suflete a indiferentismului religios și chiar a necredinței. Central University Library Cluj

Aci este datorința și chemarea cea mai sfântă a femeii române și creștine: de a ridica prin școală pe femeile dela sate la cultură și demnitate și de a mântui pe cele dela orașe pe seama credinței și a neamului. Și avem toată nădejdea că contribuția femeii române pe terenul instrucțiunii, la munca de desrobire culturală a poporului nostru, întru cât aceea se va face fără de a își neglija datorințele sale principale de soție și de mamă, după cum am arătat în punctul precedent, va fi de mare preț și vrednică de cea mai mare laudă și recunoștință.

La acest rezultat însă numai așa va putea ajunge, dacă aceia muncă și osteneală va fi inspirată de principiile vecinice descoperite și propovăduite de dumnezeiescul învățător, carele nu numai cu cuvintele ci și cu pilda vieții sale ne-a învățat.

Asa trebuie să fie și ori care învățător al tinerimei: icoană vie a științei și a moralei, care între creștini numai conformă Evangheliei lui Hristos poate fi. Fără de această nime nu poate forma caractere, cu atât mai puțin crește fii devotați

bisericeii, ci va fi numai povăţuitor de orbi şi nenorocirea elevilor şi a societăţii omeneşti.

IV.

Pe lângă cercul familiar şi şcoala unde am văzut că se poate verifica cu mult succes activitatea femeii, un câmp cu mult mai vast şi producător de mai bogate roade se prezintă: pe terenul carităţii publice, în operele de binefacere şi ajutorare a celor loviţi de soartă într'un chip sau altul. Şi dacă este vorbă de o rezolvire fericită a chestiunii feminismului, aci trebuie să ne oprim mai vârtos, fiind chestia carităţii publice de cea mai mare importanţă atât pentru cei cari o exercită, cât şi pentru aceia cari beneficiază şi se ajută print'ânsa.

Importanţa acestei chestiuni ne-o arată estensiunea sau hotarele ei. Pentrucă dacă ne întrebăm: că până unde se pot estinde operele de bine facere faţă de fraţi noştri suferinzi? răspunsul este gata: că câmpul lor este aproape fără de margini. Dela pruncul cel de câteva zile părăsit de mama lui învinsă de mizerie şi de ruşinea căderii, până la moşneagul istovit de puteri şi ros de neputinţele boalei, toate durerile şi toate suferinţele cari se pot închipui, în locul întâiu dela inima iubitoare şi milostivă a femeii aşteaptă ajutor şi mângăiere. Şi mai ales dacă privim noi inima femeii aprinsă de dragostea Aceluia care până la cea mai înfricoşată moarte a suferit pentru noi, ea ni-se prezintă încunjurată de o aureolă de care numai femeia creştină se poate împărtăşi.

În deprinderea carităţii şi a milosteniei, femeile s'au distins îndată dela începutul religiunii creştine şi de atunci, dupăcum prin nenumărate exemple s'âr putea dovedi, în toate timpurile şi-au păstrat cu mare cinste locul cuvenit în operele de alinare şi vindecare a suferinţelor omeneşti.

Credinţa cea adevărată în fiecare bun creştin face minunea, că în semenii lui suferinzi vede pe Isus Hristos şi cu toată căldura inimei îi îmbrăţişează. Din credinţa aceasta au izvorit toate faptele mari şi strălucite, pe cari iubirea de aproapei le-a săvârşit în decursul veacurilor. Aceasta este rădăcina pururea vie din care răsar şi cresc neconţinut florile bine mirositoare al milei creştineşti. Din fericire nici astăzi cu

tot materialismul desgustător care a inundat lumea, nu a săcat cu totul dumnezeiescul izvor al credinței și al dragostei creștine. Sunt și astăzi mulți creștini pe a căror cruce dela mormânt s'ar putea scrie cuvintele: a trecut făcând bine tuturor.

Mai ales dacă privim la viața creștinilor catolici din țările apuse, aflăm la dânsii un număr foarte mare de instituțiuni caritative, cari ne pun în uimire. Așa ne arată, o statistică din anul 1928 că în diferite părți ale lumii catolicii au 15.700 spitale, sanatorii și aziluri de bătrâni cu 752.000 paturi și cu un personal de 135.000; 13.400 școli și internate cu 668.000 de paturi și un personal de 70.600; îngrijirea bolnavilor prin casele lor, 96.300 case, a căror personal îngrijește zilnic cam 2.389.600 bolnavi; ajutorul familiei: 14.000 case. — Numărul catolicilor, cari se ocupă cu asemenea fapte de caritate: 350.000 călugărițe, 32.000 preoți și călugări, infirmieri și infirmiere, meseriași etc., 120.000. Fără nici o plată lucrează așadar 6.650.000. Dorința exprimată de Mântuitorul și porunca lui își găsesc totdeauna realizarea într'un chip atât de strălucit în sânul Bisercii catolice.

Sărăcia noastră în privința aceasta este nespus de mare. Noi din nefericire avem puține societăți caritative și de binefacere, în cadrul cărora femeile să-și poată desvolta zelul iubirei deaproapelui și a facerei de bine. Dar inimile bune și milostive află pururea prilej și mijloace de a săvârși lucruri plăcute lui Dumnezeu.

Aceasta o puteți face și în cadrul Reuniunii Voastre S. Maria în care în răstimpul de 10 ani câți au trecut dela înființarea ei, a-ți dat dovadă despre sinceritatea iubirei creștinești și a bunătăței de inimă către cei ajunși în lipsuri și suferințe. Iar pentruca aceasta să puteți face și în viitor, să fiți siguri, că, nici pildă mai strălucită nu puteți avea, nici model mai desăvârșit nu puteți afla, decât pe Preacurata Fecioară Maria, care femeie a fost și afară de răutatea păcatului, de urmările și pedeapsa lui, la toate însușirile femeii părtașă. Ea a fost comoara preaprețioasă a tuturor vârtuților firei omenești și

este izvorul neînchipuit de bogat de daruri și neînșelătoarea nădejde a celor asupriți și dosădiți.

Spre dânsa priviți așadară și voi femei creștine și prin credința și dragostea voastră învredniciți-vă ca și a ei privire spre voi să se îndrepte, și atunci din sufletele și din inimile voastre neprețuite binefaceri se vor revărsa peste familiile voastre, peste societatea în care trăiți și veți binemerita dela biserică și neam.

Dr. Jacob Radu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Uitați-vă la neamurile celea din început și vedeți, cine a nădăjduit spre Domnul și s'a rușinat? Sau cine a petrecut în frica lui și a fost părăsit? Sau cine l'a chemat și a fost trecut cu vederea?“

ISUS SIRAH

BULLETIN LITERAR

Apunerea Occidentului

(Spengler și Keyserling)

Spicuri din H. Massis.

Cartea lui Oswald Spengler „Apunerea Occidentului” (1918) cu toate că de un conținut filozofic destul de abstract, a întrecut foarte iute, cincizeci de mii de exemplare, și a suscitât discuțiuni și comentarii cari formează o literatură uriașă.

De mult încă o carte, n'a avut așa resunet în Europa centrală, și acest german a fost proclamat de un francez (A. Fauconnet) „profetul apunerii Occidentului”.

Ce găsim în cartea lui O. Spengler?

Că viața e fără rost, umanitatea fără un scop înalt. Că civilizația este un cuvânt gol, de orice semnificațiune!

Nu există responsabilitate nici pentru individ, nici pentru o clasă socială, nici pentru cutare sau cutare popor.

Pentru a răsbuna și a rehabilita patria sa, autorul Spengler predică un fatalism istoric descurajator, dar destinat să discrediteze cultura umanistă și latină. Spengler îndrumază idealul Germaniei de după războiu către Rusia asiatică unde se naște umanitatea cea nouă!

Pentru el a început o eră nouă de civilizație în care au să se lupte cele două mari idei universale a lumii Occidentale: „statismul sau socialismul prusian și antietatismul sau capitalismul englez”. Lupta titanică la care, tot după Spengler, popoarele de cultură latină (veșnic frământate de anarhie) vor fi reduse la un rol de figurant. Așa emancipă pe germanul de regulele culturii latine care nu-i dăduse victoria. Conte balt Keyserling voiește și mai mult și anume: adresându-se sufletului german încearcă să-l ridice până la spiritualitate ale cărei secrete sunt în posesiunea înțelepciunii asiatice numai.

Invingerea Germaniei făcu pe acest diletant și estetik de izolare și concentrare, „omul trebuincios”, chiar mântuirul patriei și al umanității! În textele din China și din India Keyserling pretinde că a găsit leacurile potrivite Occidentului răpus și expirând, chiar din vina științei sale materialiste. A cutezat să se compare pe el, cu câteva rezerve negreșit, chiar ideii creștine a cuvântului intrupat!!

„Școala înțelepciunii” deschisă de Keyserling în Darmstadt (1910) are să fie „centrul raionant al înțelepciunii sale” și deoarece Europa, pentru el, moare de intelectualism și de spirit pozitiv, el va face „magia aplicată și personală”, îndrumând pe fiecare către comunicarea cu *absolutul*, după metoda *yoghi-lor* din India. Perfecta realizare a eului, în sfera psihicului” e idealul suprem al filozofiei, și al religiei, pe care India l-a atins și realizat demult, pe când Apusul îl căuta încă.

Ca Fichte. (în Discours à la nation allemande) Keyserling ajunge și el la ciudata concluziune că filozofia ar fi modul de expresie al omului *incult*!

Ciudata mărturisire care ar trebui să deschidă ochii căutătorilor de noutăți! Keyserling cutează să scrie pe deplin conștient: „sunt de părere că e un singur păcat de moarte, contra *înțelepciunii*, și anume: discuția..... discuția e singurul lucru pe care nu-l admit”.

Precum nu vrea discuția, nu admite nici o definițiune și asta ar fi un păcat de intelectualism latin (reduc de Keyserling la naționalism) care „ca un vierme a ros trupul Europei”.

Doctrina lui Keyserling amestecare de *idealism* kantian, de *bergsonism* și de *freudism*, pretinde să fie *Revoluția cea nouă*. Mai mult, (sunt cuvintele lui) cine nu crede „puterii proprii *delirului*, fulgerilor *absurdului*, incoerenței creatoare, cine nu ia o vărsare de cuvinte pentru un torent de cunoștințe capitale”, acela nici odată nu va putea să devie un *înțelept* după *Evangelia cea nouă* de la Darmstadt!

— Aici Massis reamintește elogiile făcute de Keyserling marilor industriași germani, așa că idealismul său se spriginește pe o bază economică de tot *positivă*.

Formulele sale sunt și mai expresive decât faimosul axiom al lui Luther „Lasă viața să fie pământul și doctrina cerul” care explică și lămurește așa de bine istoria Germaniei.

Prin exaltarea antagonismului materiei și al spiritului, al naturii și al inteligenței, al rațiunii pure, și al rațiunii practice, prin fragmentarea realității... ideologia spirituală a germanilor ajunge la oportunismul profitului, la primatul pumnului!

Dela Luther și Kant până la Spengler și Keyserling toate teoriile aduc... folos și câștig concret, naționalismului german!

Știm că teologia luterană nu rătăcește atât, dar deja, în 1548, I. Franck scria „natura noastră e dumnezească, ființa absolută se realizează în noi, și suntem actualitatea și realizarea lui Dumnezeu”.

Iată o teologie care..... rentează și dacă nu câțiva indivizi, dar o națiune întreagă s'ar lua după aceste principii, venitul s'ar ridica până la scandal și toate poștele ar fi sfinte și legiuite, chiar dacă merg împotriva dreptului!... Consecințe monstruase și producătoare de certe nesfârșite!

Chiar filozofi ca Gandhi predică, cel puțin indirect, un ciudat *sincretism* în care toate formele religioase se pot înlocui, ca expresia unuia și aceluiași element divin.

Faimosul Schuré autorul „marilor inițiați” a scris o frază programatică: „transformațiunea creștinismului într'un sens esoteric ar provoca și transformațiunea *Brahmanismului* și a *Budismului* într'aceiași direcție, ne-ar da deci o bază religioasă pentru reconcilierea Europei și a Asiei”

Iată oportunismul unui *sincretism* care... rentează. Iată noile teorii prin cari Germania prin Keyserling voiește a măsca propria sa decădere, crezând că Europa întreagă se solidarizează cu ea.

Germanii decepționați au proclamat de reînviitoare și mântuitoare sistemele cele mai neașteptate și anume: induismul lui *Pitagora*, înțelepciunea budistă, ne-o păgânismul nordic, confucianismul etc. Tinerimea intelectuală a părăsit chiar pe Goethe și pe Nietzsche pentru a se pune la școala lui Dostoievsky, și a misticismului asiaticilor. Dar toate aceste au

fost amestecate de un dor de putere, de utilizare pozitivă, de primat intelectual cari ar prepara ușor noi cuceriri germane.

Precum Fichte, în discursul națiunii sale, voia să formuleze o nouă Europă, o nouă istorie, o nouă cultură, Spengler *așteaptă*... ora socialismului german; Keyserling și Sternheim văd în Germania lor „conștiința permanentă a lumii”.

Germania va atrage ușor pe Ruși și pe asiatici, și poate fi pentru ei o nouă Romă. Așa că asiaticismul germanilor (consecința prăbușirilor) se transformează în pangermanism cuceritor prin înțelegerea tainică între reacționari prusiani și extremiștii moscoviți. Asiaticismul și el... *rentează!*

Ce profit, ce venit: Germania, Capul Rusiei, și al Asiei realizând înfățișat „Eurasia” cea uriașă și dorită, dela Rihn până la Vladivostock!

A. MICU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prefață nouă: la ediția a cincea.

Altă Creștere: Școala muncii

(S. Mehedinți.)

Căpătând o largă răspândire, cartea aceasta a putut fi judecată de mulți și a primit, după câte știm, numai aprobări. Ea poartă totuși în unele pagini reflexul momentelor penibile, prin care am trecut în timpul războiului. Dacă am fi eliminat partea trecătoare și-am fi adăugat în chip de note titlul operelor etnografice și al descrierilor de călătorii, care în 1917 sileau pe autor să compare pas cu pas poporul român cu alte neamuri prinse în vârtejul războiului, cartea aceasta ar fi putut căpăta aspectul unei lucrări de erudiție. Credem însă că e mai bine să rămână cum a fost, ca o mărturie a încercărilor prin care am trecut și un *memento* față de viitor.

Dacă va fi timp pentru o nouă lucrare de acest gen,

am urma alt plan si am căuta să punem în evidență mai ales următoarele idei :

1. *Singura creștere sănătoasă este aceea pe care ți-o dă munca.* Înțelegem munca adevărată. Deaceea, copiii care au la spatele lor siguranța unei averi ce-i scutește de muncă, se aleg mai totdeauna niște slăbănogi, atât la trup cât și la suflet. Activitatea lor e numai un simulacru de muncă. Ea nu se ridică aproape niciodată peste nivelul sportului. De unde rezultă că, de obicei, *copii oamenilor săraci sunt mai de ispravă decât ai celor bogați.* Dovedirea scestei afirmări se poate face cu mii și mii de documente contemporane sau împrumutate din istorie. Analele tuturor popoarelor dovedesc, fără putință de îndoială, că *aurul ucide.* Toate familiile bogate degenează și pier. Statistica țărilor cu noblețe ereditară sau cu o pătură negustorească, ori industrială mai veche, arată lămurit că *ori cine ajunge la bogăție și rafinare e pierdut: „il ia dracu, fără doar și poate“.* — Așa sună o formulă puțin academică, dar riguros adevărată. Societățile de asigurare știu matematic, că bogații mor mai repede decât mijlocașii și cei săraci.

(Proporția aritmetică este ca 116 față de 102 și 82.)

2. *În orice familie, creșterea este cu atât mai bună, cu cât numărul copiilor e mai mare.* Demonstrarea acestui fapt este ușoară. Când părinții au numai doi-trei copii, îi corcolesc, adecă le dau o educație falsă. Copiii ajung stăpâni și pot deveni chiar tirani.

În orice caz, ei capătă față de viitor atitudinea unor rentieri. Și dacă nu ajung totdeauna poame rele, totuș rămân în oarecare măsură un fel de minori în fața vieții. Atât desvoltarea lor intelectuală, cât și cea morală suferă. Putem zice aforistic: copii puțini — copii răi.

Se înțelege, în conciziunea aceasta, formula este excesivă: Vom fi mai aproape de adevăr, dacă vom zice: *Valoarea copiilor unei familii este în genere proporțională cu numărul lor.* După cum nu faci foc cu un singur lemn, căci flacăra se întetește numai când ai mai multe bucăți la un loc, tot așa educația copiilor este cu atâta mai bună, adecă mai pă-

trunsă de griji și înveghere cu cât familia e mai numeroasă.

3. *Valoarea părinților este direct proporțională cu numărul copiilor.* Nimic nu dă mai multă unitate, energie și tinereță familiei, decât grija de copii, și, în deosebi, de cei mici, care sunt cel mai curat izvor de afecțiune omenească. (Cine nu se simte mai bun nici în fața copiilor, acela e o penibilă excepție a naturii. Iar cine nu se consideră solidar cu alții, nici măcar în grija pentru tineret, acela este lipsit tocmai de resortul cel mai adânc al speciei din care face parte). Omenie adevărată, fără dragoste de copii, e cu neputință.

De aceea, burlacii, fetele bătrâne și părinții sterpi sunt de obicei aproape de stări patologice. Chiar când au mintea unui Schopenhauer, ei sunt față de restul omenirii un fel de specimene triste și întristătoare, pe care viața le împinge în umbră, ca pe toți cei care nu au cultul vieții.

4. *Valoarea unui popor este proporțională cu numărul familiilor normale, adică a celor cu copii numeroși.* Lucrul se înțelege de la sine. Copii mulți nu pot avea decât cei sănătoși la suflet și la trup.

Acolo, unde elanul vital e mai mare, unde hotărârea de a munci e mai energică și mai constantă, familia e mai puternică, iar puterea ei se manifestă în faptul concret că pătura tânără a societății este mai numeroasă decât cea matură sau îmbătrânită. (Armata americană, sosită pe câmpul de război în 1918, făcea impresia unei armate de flăcăi, față de cea franceză, în care numărul bărbaților întrecea cu mult pe al tinerilor.

5. *Valoarea unei școli se măsoară după numărul elementelor alese, pe care ea le descopere și le pune în circulația socială.* Sau mai lămurit: se poate măsura cu destulă precizie, după exactitatea îndrumării date elementelor mijlocii și slabe, spre cea mai bună întrebuințare a puterilor lor native.

Profanii își închipuiesc că profesorul poate crea caractere, după cum pictorul creiază anume chipuri pe pânză. Adevărul e altul: școala poate cel mult să modeleze. *Lucrul de competenție e nașterea, adică aplecările moștenite dela părinți.* Iar rolul cel mare al profesorilor e acesta :

Să ghicească dispozițiile cele mai puternice (în bine sau în rău) ale fiecărui copil și se înlesnească dezvoltarea celor favorabili, împiedecând, pe cât e posibil, manifestarea celor primejdioase individului și societății.

Dar caracterul înăscut, acela nu se poate schimba, cum nu poți schimba fizionomia cuiva, ci numai dacă izbutești să-i adaogi un al doilea caracter, adică o sumă de obiceiuri tari. Iar aceasta se poate în oarecare măsură, mai ales la copiii mijlocii ca înzestrare.

Astfel îngrijindu-i sănătatea, care este cel mai tare sprijin al voinții; dibuind apoi închinările, după anume semne tipice și înculcându-i prin munca creatoare anume deprinderi, copilul poate deveni pe încetul o personalitate destul de încheată.

Prin urmare, individualizarea învățământului și îndrumarea profesională, acesta este țelul. Și acest țel începe a fi urmărit de aproape în toate țările cu real înțeles pentru școală. Am ajuns deci să avem un criteriu obiectiv pentru a judeca valoarea profesorilor și a școlilor.

Profesorii răi, ca și medicii răi, sunt aceea care găsesc diagnozele și lasă suferința să dureze.

Deaceea, orice stat de oameni, condus de oamenii de stat, va trebui să ia măsuri de îndreptare, de câteori faptele vor dovedi că educătorii au indus societatea în eroare prin diagnozele lor neexacte și rezultatele false ale îndrumării date de ei tinerilor. *Valoarea școlilor va putea fi măsurată în chip statistic, iar școlile rele vor fi evitate și desființate, ca o chestie de igienă socială.*

6. *Valoarea unui stat este proporțională cu organizarea științifică a educației masei în vederea menirii istorice și fiecărei națiuni.*

În adevăr, educația modernă începe a ținea socoteală din ce în ce mai mult nu numai de pregătirea individului, dar și de îndrumarea colectivă a gloatei poporului. *Dela guvernorul preconizat de J. J. Rousseau, am ajuns peste tot la școala publică, adică educarea copiilor a devenit în cel mai înalt grad social. Mai mult: ea este un fapt etnografic. Cu voie sau fără voie, pregătirea unei generații tinde să se folosească de*

toată suma muncii și prin urmare de sinteza cugetării și a simțirii întregului neam, adică a tuturor generațiilor precedente; iar opera aceasta nu e împlinită numai în vederea prezentului, ci și pentru asigurarea istorică a viitorului aceluși neam.

Școala devine astfel unitatea de măsură a valorii relative a statelor și a popoarelor, pe care statele le reprezintă. Iar de aci rezultă unele concluzii de însemnătate pur științifică. Și anume: fiindcă realitatea naturii nu ne arată nicăieri omul tipic, ci numai grupări omenști în diferite stadii de închegare antropologică (rasse și subrasse), *etnografică* (seminții popoare și națiuni) și *sociologică* în aspecte foarte variate, urmează dela sine că nu poate fi vorba de o pedagogie tipică, adică una pentru toată omenirea. Cu alte cuvinte nu poate exista, practic vorbind, o școală universală, nici un program universal, sau cărți universale, ci fiecare unitate etnică trebuie să-și croiască programa sa deosebită, potrivit cu nevoile sale speciale.

Incepând cu abecedarul și sfârșind cu filosofia, fiecare individ omenesc trăiește vrând sau nevrând din intuiția unei patrii și a vieții unui neam, de care nu se poate desprinde, fără a-și anula tocmai însușirile cele mai de preț. Wundt a legat chiar filosofia de caracterul națiunilor și nu s'a sfiit să afirmă că nici științele exacte nu-s atât de internaționale, cât credem de obicei. Iar Fichte a spus categoric: spune-mi ce filosofie citești ca să-ți spun cine ești. ...

GALERIA VECHILOR CĂRTURARI.

Aron Pumnul.

Nicăieri pe fața pământului, Români n'au avut să sufere în trecut mai multe supărări decât în Transilvania. Legi neumane și barbare, însoțite de spiritul supremației și feudalismului oprău pe bietul Român de a se împărtăși dela orice drepturi politice. Cu toate că este cel mai vechiu locuitor al țării, el era numai tolerat în patria sa.

Și totuși ce minune! Dintre toți Români nicăieri nu s'a desvoltat mai iute spiritul național, decât la frații noștri din Transilvania.

Această țară fu cea dintâi, din care se răspândea razele luminației naționale. Această țară a născut pe acei bărbați cari azi strălucesc ca niște luceferi pe cerul trecutului nostru întunecos.

Mulțumită bunului Dumnezeu spiritul național s'a deșteptă peste toate locurile locuite de Români; iar astăzi când suntem tem strănși într'un singur regat, adunați de mult iubitul și în veci neuitatul nostru Rege Ferdinand I-ul; acest simț național face progrese mari.

Meritul este al acelor bărbați devotați cauzei sfinte, cari cu credință de martir, cu caracter statornic, chiar și cu pierderea vieții lor au lucrat la înflorirea cauzei generale.

Un astfel de bărbat de geniu și apostol culturii naționale a fost Aron Pumnul. El s'a născut la 27 Novembrie 1818 în satul Cuciulata pe Țara Oltului, lângă Făgăraș, din părinți țărani nu prea cu stare, sărac fără avere dela părinți, însă înzestrat cu o inteligență vioaie.

Plin de sințeminte nobile și generoase, fără cunoscute și protectori, și împins de o mare voință și statornicie în etate de 14 ani, în anul 1832, el a plecat la Odorhei, unde și-a terminat școala primară de patru ani până la 1836; După aceia s'a dus la Blaj, unde a făcut cinci clase gimnaziale, iar de aci s'a dus la Cluj unde a terminat liceul.

Pe acele timpuri, nu erau ca azi o mulțime de burse și ajutoare. Școlarii Români erau toți eșiți din opincă, erau sărmani și lipsiți, n'aveau unde să-și culce capul, lipsindu-le lucrurile cele mai de trebuință. Pumnul a spus în urmă cunoșcuților săi că mâncarea lui eră pâinea goală și bea apă rece, durmea pe pământul gol, iar noaptea — în lipsă de lumânare — învăța sau la lumina focului din vatră sau la lumina lunei.

Distingându-se în studiile sale gimnaziale și liceale prin talent și sârguință, prin modestie și răbdare, prin succese remarcabile și purtări alese, Pumnul atrase atenția profesorilor săi, și pe baza recomandățiunei lor, în anul 1843 el fù trimis de către Episcopul Blajului Ioan Leményi, împreună cu alți tineri, la Viena, spre a studia teologia în institutul Sfânta Varvara.

Aci la Viena, Pumnul avea la dispoziție toate mijloacele de desvoltare intelectuală, datorită numeroaselor biblioteci și colecțiunelor bogate pentru știință și artă. Aci în Viena pe lângă studiile teologice, studiul său de predilecție a fost filozofia, istoria universală și naționala și filologia. Pumnul se convinsese că numai cine se ocupă cu filozofia și cu istoria diferitelor popoare numai acela este în stare a se desface cu desăvârșire de prejudițiile învechite și puternice; că numai acela este în stare să priceapă și să conceapă aspirațiunile mai înalte unui individ și ale unui popor.

El nu iubia petrecerile și plăcerile deșarte și trecătoare; pe când alți petreceau la spectacole și desfătări în societăți rele, lui, societatea cea mai plăcută îi eră că să cetească pe Kant, Leibnitz, Descartes, Spinoza, Seneca, Aristotel și alți, și de aceia el în toată viața sa a rămas un bărbat serios și gânditor, blând, atrăgător și generos.

Aci în Viena Pumnul a tradus din franțuzește un manual de filozofie, iar din nemțește fizică de Baumester; cu astfel de ocupațiuni termină în 1836 cursul de teologie, și se întoarce în Ardeal, unde fu sfințit ca preot catolic și numit profesor de filozofie la liceul din Blaj, unde rămase până la 1848.

În anul luptelor din 1848, adică în 1847 el luă catedra de filozofie dela liceul din Blaj. Pumnul a găsit în cursul său de filozofie foarte dese ocaziuni de a vorbi elevilor săi cari erau niște tineri deștepți, setoși de învățătură și cu încredere în profesorul lor

despre toate acele idei înalte și mărețe, cari agitau spiritele pe acele timpuri, vorbindu-le cu însuflețire și convingere despre naționalitate, libertate, frăție și egalitate. Auditorii îl ascultau cu patru urechi, absorbind desvoltările și întemeerile principiilor filozofice din morala filozofică.

Un apel făcut de Pumnul, prin cari toți Români din toate părțile erau chemați la o adunare mare ce s'a ținut la 3/15 Mai 1848 la Blaj, fu dat elevilor săi, cari mergeau de Paști acasă; ei aveau să-l împrăstie în toate părțile. Acea mare adunare s'a ținut pe câmpul libertății din Blaj, sub reședința episcopului Blaifului Ioan Lemény și a episcopului Șaguna al Sibiului.

Atât de însuflețiți erau elevii lui Pumnul de principiile lui filozofice și naționale, încât nu se deteră la o parte de a sta și a se lupta pentru aplicarea lor, când sunase ora supremă. Vestita adunare dela Blaj din 3/15 Mai 1848 își datorește reușita sa strălucită, în partea cea mai mare, elevilor lui Pumnul, cari cu apelul său înfocat și împreună cu studenții Români de prin alte orașe și cu tribunii poporului, au cutreerat toate satele din toate părțile, spre a hotărâ de soarta lor viitoare.

Pumnul pentru devotamentul său în cauza națională și energia sa, fu luat depe catedră (dimpună cu alți profesori și mulți juriști și preoți) de către Magiari, cari se temeau de activitatea Comitetului diriginte al Românilor din Sibiu, și voiau să-i omoare pe conducători.

În aceste timpuri grele, ca prin minune, Pumnul scapă din ghiarele dușmanilor. și trecând munții în Țara Românească, a mers pe jos până ce a ajuns în Moldova. Sosit la București, s'a bolnăvit de hojeră, a fost arestat de Ruși, (căci România se află în mâna Rusiei) și trimis cu escortă la Iași. Dar și de aci a scăpat cu ajutorul lui Dumnezeu și al oamenilor buni, a rătăcit săptămâni întregi prin câmpii și păduri, pânăce târziu, în toamna anului 1848, a ajuns, aproape cu hainele rupte și mort de oboseală și foame la Mamornița pe pământul Bucovinei

Venind la Cernăuți la seminaristul Iraclie Porumbescu, care în urmă a fost paroch în comuna Frătăuțal-nou, Pumnul a fost primit cu mare dragoste, iar în urmă fu dus în casa lui Alecu Hurmuzachi, unde a rămas până ce a fost numit — în Februarie 1849, profesor de limba și literatura română la Gimnaziul din Cernăuți, catedra pe

care a ținut-o până la 1866 când a murit.

Timp de 17 ani, Pumnul a împărtășit tinerilor săi studenți frumoasele sale cunoștințe despre limba maternă și a deșteptat în ei simțul sacru al naționalității.

Activitatea sa ca profesor de limba și literatura română a avut un rezultat frumos, căci și în Bucovina s'a lătit și întărit datorită lui conștiința națională. Această veche provincie română, la îndemnul marelui apostol al culturii naționale, s'a deșteptat „din somnul cel de moarte“, căci din toată Bucovina fusese scoasă până atunci, din institute limba românească. —

Pela 1856, Pumnul căpătă o boală de inimă, de care a suferit până la moarte, când fu răpit din mijlocul alor săi la 24 Ianuarie 1866, în etate de 48 de ani.

La 1857, se căsătorește luând de soție pe o nobilă și distinsă domnișoară din neamul fraților Hurmuzachi, o femeie distinsă prin nobilele ei simțăminte, un adevărat înger păzitor al marelui bărbat, pe care l'a îngrijit în timpul celor 9 ani plini de suferințe. Prin devotamentul și abnegarea ei, această bravă femeie a prelungit viața sofului ei.

Foarte mult a trebuit să muncească Pumnul, căci venind ca profesor la Cernăuți n'a aflat nici o carte Românească din care ar fi putut să învețe pe elevii săi. De aceea el s'a apucat să lucreze o mică gramatică românească — nemțească, cuieghând din gazete poezii, bucăți de cetire și păreriile cele mai de căpetenie despre origina limbii românești, o lucrarea trezit pe Românii din Bucovina din somnul amorțirii naționale.

Pe timpul când era student la teologie în Viena, Pumnul avu ocaziunea a da lecțiuni de religie și limba română fiicelor Principeiului Mihail Ghica, care pe atunci era la Viena, și printre ele se afla și renumita literată Contesa Dora d'Istria.

Cu toată boala cruntă de care suferea, Pumnul nu s'a lăsat nici odată abătut, în silința sa de a lucra până la ultima respirație pentru înaintarea culturii naționale.

Pumnul înzestrat cu o inteligență rară, cu un fond de cunoștințe foarte vaste și temeinice în filozofie, teologie, istorie, și filologie, a creiat o școală naționalistă românească în Bucovina, a introdus literile latine, și a încercat să alcătuiască și o ortografie fonetică.

Pe terenul literar Pumnul a lucrat mult: mai întâi, la 1845, se introduce între colaboratorii „Foaiei pentru minte“, cu un studiu despre literile corespunzătoare firei limbei românești, în numerile 42-44 și 46-48 din 1845.

În 1847, Cipariu scoate „Organul luminării“ și îl ia pe Pumnul colaborator, care începe să scrie și în „Invățătorul poporului“ din 1848 tot a lui Cipariu, și în „Viața națiunii române“ în numerile 2, 3, 9 și 11 din 1848.

Cele trei manuscrise ce le-a lucrat în Viena și cari așteptau lumina: „Filozofia“ din franțuzește și „Fizica“ din nemțește, și cartea lui Colson despre principatele române, fură arse la Blaj în revoluția din 1848.

A publicat următoarele opere de mare valoare;

1) Gramatica în nemțește, Viena 1864.

2) Lepturarul românesc, o bună cristomație în patru tomuri, ieșită la Viena între 1892-1865. Această operă este de mare preț pentru mulțimea de fragmente scoase din diferiții noștri scriitori, arătând evoluția noastră literară din timpurile cele mai vechi. Oferă un material foarte bogat și notițe biografice și bibliografice, cari sunt singurile izvoare pentru reconstituirea unor scriitori dispăruți: Acest Lepturar, se poate considera cu tot dreptul, cea dintâi istorie a literaturii românești în ordine cronologică. Aci Pumnul a depus o muncă colosală, vrednică de o bună apreciere. O carte atât de bine plăsmuită și executată nu aveau pe acel timp nici chiar Nemții, cari au fost și sunt cei mai buni în privința cărților didactice.

3) „Privire repede peste 313 moșii mănăstirești, din care s'a format mărețul fond religios al Bisericii din Bucovina“ Cernăuți 1865 de 204 pagini.

4) „Convorbiri între un tată și fiul lui asupra limbei și literaturii românești“ Cernăuți 1850. Pumnul a mai lucrat și alte scrieri mai mici, între cari:

1) Fragmente din literatura românească.

2) Construcțiunea sau așezământul Bisericii românești:

3) Binescriința limbei românești cu litere latine

4) Formațiunea cuvintelor românești:

5) Curs de literatură românească.

6) Forma din afară a poeziei române.

7) Stilistica afacerilor din viața practică.

8) Scrisoarea către profesorul Vasile Ianovici în privința letrurului.

9) Sumar din religiunea creștină.

10) Filozofia poporală.

Pumnul este înmormântat în cimitirul cel nou Horecea. „Societatea pentru cultura și literatura română din Bucovina“ cu sediul în Cernăuți, i-a ridicat un monument de piatră pe care este lucrat în bronz capul lui Pumnul și care cuprinde și două table de marmură neagră cu litere de aur, pe cari este scris când s'a născut, și când a murit și cine i-a ridicat acest monument.

Intru vecinica lui pomenire, s'a format un fond de bani numit „Fundațiunea Pumnuleană“, care astăzi are un capital de peste una sută mii lei, din cari se dau burse la școlarii români silitori și lipsiți de mijloace dela Universitatea din Cernăuți. După moartea lui Pumnul, au recunoscut și streinii, cari l'au stimat, deosebitele sale cunoștințe și însușiri nobile. In Dieta Bucovinei, la ședința din 29 Ianuarie 1866, întreaga adunare s'a sculat în picioare și, cu respect a cerut să se treacă proces-verbal cuvintele: „Meritele lui Pumnul sunt recunoscute de către toți Românii-Bucovineni, și memoria lui foarte mult onorată“.

Cât vor fi Românii pe lume, numele lui Aron Pumnul va fi pomenit cu cinste, pentru lucrurile și faptele sale de mare bărbat, care și-a sacrificat totul, numai pentru înaintarea și înflorirea națiunii și a patriei sale.

In pădurea Băilor-Vâlcele în 21 August 1928.

Dr. Em. Elefterescu.

|| CĂRȚI ȘI REVISTE ||

Sub presă se află „Efimeridele” de Dl. M. Theodorian-Carada. Se știe că sub acest titlu, fostul senator și-a scris interesantele sale memorii, din care vre-o zece capitole au apărut astă vară în „Adevărul” și au stârnit interes, entuziasm, senzație; cum era de altfel și natural pentru că autorul „Efimeride”-lor este un scriitor de talent și un bărbat politic care a avut norocul să trăiască în copilărie în apropierea unchiului său Eugeniu Carada și a lui I. C. Brătianu, așa că de atunci i-a fost dat să audă și să vadă multe lucruri; apoi prieten intim al lui Vasile Lascăr și amic al lui Marghiloman, a fost neconținut în curent cu tainele politice românești.

În memoriile lui ne spune dar, cum la detronarea lui Cuza, era decis proclamarea prințului Napoleon de Domn și de ce s'a ajuns la Carol I; cine e răspunzător de moartea lui Barbu Cargiu și ce a fost în 1870 la Ploiești. Căderea lui Ion Brătianu la 14 Martie 1888, frământările prin care a trecut Partidul Liberal până în 1910 nu au secret pentru Dl. Theodorian-Carada.

Multe știe și din timpul războiului mondial; și de tot ce a aflat până în 1910, ne vorbește

pe șleau, deslușit și în chip atrăgător.

Cum D-sa este omul care mai mult ca oricine s'a ostenit pentru ridicarea Bisericii Române și este convins că aceasta nu e cu puțință de cât prin unirea cu Roma, în memoriile sale ne spune de ce s'a unit, ce au fost în realitate conflictele sinodale și metropolitane ce s'au ținut lanț de la 1896-1920 și ce a fost cu Mitropolitul Calinic Miculescu.

Efimeridele vor interesa dar în cel mai înalt grad pe toți oamenii ce vor să cunoască istoria țării dela mijlocul secolului al 19-lea și din jumătatea celui de azi, precum și pe toți clericii din România, ori pe toți ce se preocupă de Biserică. Le recomandăm călduros dar cititorilor noștrii.

Efimeridele, vor apare în două volume 8° de 3-400 de pagini. Abonații îl vor avea cu 120 lei volumul, se vor tipări și volumul pe hârtie de lux, cu 200 lei volumul. Întâiul volum va apare în Iunie. Recomandăm dar cititorilor să-și procure această lucrare, scriind imediat autorului la București, Bulevardul Maria No. 68. Cei ce trimit prin mandat poștal costul, de acum, vor primi volumul franco la domiciliu, imediat ce va apare.

VIATA RELIGIOASĂ

Sfântul Francisc de Sales

Episcop și principe de Geneva, Doctor al Bisericii.
(1567-1622)

Francisc de Sales sa născut la 21 August 1567, în castelul Sales din Savoia, Tătal său era Dl de Boisy, iar mamă sa Francisca de Sionnas. Inchinat lui Dumnezeu înainte de a vedea lumina zilei de către evlavioasa sa mamă, el avea să fie cea mai mare glorie a nobilei familii. El fu botezat a doua zi după naștere în biserica parohială din Thorens și primi numele de Francisc-Bonaventura.

Copilăria.

Cele dintâi cuvinte pe care le îngână fură acestea: „Bunul Dumnezeu și mama mă iubesc mult”.

Figura sa era grațioasă, scrie Părintele de La Rivière în 1624, ochii săi blânzi, privirea lui iubitoare și ținuta atât de modestă că într'adevăr el semăna cu un îngerăș.

Mai presus de toate îi plăcea să ducă câte ceva săracilor sau să înalțe mici altare în interiorul castelului.

La șapte ani își începu studiile la colegiul din La Roche și apoi fu trimis la cel din Annecy. Evlavia și modestia lui impresionau adânc pe prietenii săi. Indată ce îl vedeau, își ziceau: „Să fim cuminți căci iată vine sfântul”. Dacă întâmplător vreunul își permitea câte o minciună sau vorbă rea, Francisc îl ruga cu atâta iubire ca să sfârșească, încât vinovatul nu mai cuteza să reînceapă.

De altminteri nu îndrăzniau să'l supere căci îl iubeau mult: bunătaea sa era așa de mare că într'o zi se oferi de bună voie să primească pedeapsa cu nuiua în locul verișorului său Gaspar de Sales.

La zece ani el făcu prima cuminecare și fu miruit în biserica Dominicanilor din Annecy. De atunci, el se hotărî, ca să se dedice lui Dumnezeu în statul preoțesc și nu peste mult el ceru voie dela pă-

rinții săi să meargă să primească tunsura clericală (întăiul pas către preoție) la Clermont-en- Genevois unde episcopul avea o hirotonire. El însuși mărturisi că tunderea frumosului său păr îi fu destul de penibilă. Era numai de zece ani.

Studiile la Paris. Ispita.

La anul 1580 tânărul boier din Savoia fu trimis la Paris ca să învețe retorica și filozofia. Un învățat preot-profesor cu numele Deage îi fu însoțitor. Marele oraș nu-i putu amăgi sufletul. El zicea: „Mântuitorul este învățătorul meu în știința Sfinților; eu merg adesea la El ca să mă învețe știința aceasta, căci foarte puțin mă voi îngriji să fiu un savant dacă nu voi fi și un sfânt.

Fu primit cu bucurie la congregațiunea Sf. Fecioarei așezată în colegiul Jesuiților a cărei cursuri le urma. Devoțiunea sa către Sfânta Regină a cerului era cea mai mare putere a sufletului său. Maria era confidenta bucuriilor și năcazurilor lui.

Adesea zicea: „Cine poate să nu te iubească prea iubita mea mamă? Al tău vreau să fiu pentru veșnicie și cu mine toate creaturile să trăiască și să moară pentru iubirea ta.”

Ispitele nu-i lipsiră; însă cu ajutorul Mariei, Francisc scăpă de toate cursele inamicului infernal. Diavolul încercă să-l arunce în descurajare și desnădejde. Ispita începu prin gândul că poate nu era în statul grației sfințitoare, apoi că el eră îndepărtat pentru totdeauna de numărul aleșilor.

Aceasta îi fu o dureroasă agonie lăuntrică: chiar trupul îi slăbea. În aceste chinuri mari Francisc recurse la dulcea sa Mângâietoare, Proșternut înaintea unei icoane a Pr. Fecioare Maria în biserica Saint-Etienne-des-Grés el zise lui Dumnezeu: „O! bunul meu Dumnezeu dacă eu sunt așa de nefericit că nu pot să te iubesc și să te cinstesc în vecinicie, vreau ca cel puțin în lumea aceasta să-ți servesc ție și tot timpul ce mi-l vei da să-l trăiesc, să-l întrebuițez spre mărirea ta. După ce recită „Adu ți aminte”, făcu votul curățeniei sfinte pe toată viața. Din clipa aceia își recăpătă pacea sufletească.

După șase luni de învățătură la Paris tânărul nostru se întoar-se în Savoia. Tatăl său îl trimite în Italia, la universitatea din Padua, ca să studieze jurisprudența și teologia. Și aici sfântul nostru

fu victorios în cele mai primejdioase ispite: căzând greu bolnav încetul cu încetul și-a recâștigat sănătatea spre mirarea medicilor. După strălucite examene primi boneta de doctor din mâinile episcopului de Padua și părăsi acest învățat oraș în mijlocul unui concert unanim de binecuvântări și laude. Francisc făcu apoi un pelegrinaj la Roma și Loretto. Abia îngenunchiă în ultimul sanctuar se și simți învăpăiat de dragostea lui Dumnezeu cași cum ar fi intrat într'un cuptor. Se mărturisă și cuminecă reînviindu-și votul curățeniei sfinte.

Părăsirea celor lumești. — Preoția.

La vârsta de 25 de ani Francisc se reîntoarce în Savoia; era cel mai desăvârșit dintre toți tinerii boieri de pe atunci. Pe dreptul mândru de un așa fiu Dl de Boisy își punea în el cele mai mari nădejdi. Tatăl său îi dădu boieria dela Vilaroget, apoi îl trimise la Chambéry pentruca să fie pus la probă și pe urmă să fie primit avocat al senatului din Savoia. Aici fu primit în mod strălucit de către adunarea întrunită în ședința solemnă. Intorcându-se la Annecy, în pădurea Sonnaz calul său căzu de trei ori, și tot de atâtea ori sabia și teaca se așezară în drum în formă de cruce regulată. Tânărul văzând în aceasta un semn ceresc și se hotărî ca să urmeze chemarea sa spre tagma preoțească. Deci când tatăl voi să-l căsătorească cu fiica boierului de Veigy care pe lângă o avere mare întrunea cele mai frumoase calități ale spiritului și inimii, el știu să refuze cu dibăcie și tărie.

Înzădar continua marchizul cu stăruințele sale, Francisc rămase neclintit în hotărîrea sa. El se aruncă la picioarele tatălui său și-l rugă să înceteze de a se mai opune planurilor lui Dumnezeu, des-tăinuindu-și votul curățeniei sfinte.

Francisc intră deci în slujba bisericei și fu numit vicar a consistorului din Geneva și hirotonit la Annecy în 28 Decembrie 1593. Prin punerea mâinilor sale asupra lui Francisc, venerabilul episcop din Geneva, Claude Granier, nu putu să-și oprească plânsul; îi părea că vede la picioarele sale un serafim nu un om. Toți cei de față fură m-șcați și ei, ceremonia se sfârși cu hohote de pâns.

Că eva zile în urmă noul preot își începu slujba cu un zel adevărat apostolic. El predica des cu o simplitate, o blândetă și o doctrină care cucerea mințile și inimile. O mare parte a zilei o pe-

trecea în scaunul de mărturisire, primind totdeauna pe cei păcătoși și pe cei săraci.

Misiunea din Chablais.

Chablais, o regiune din vechiul ducat Savoia, e un ținut muntos care se ridică în partea de sud a lacului Geneva.

Protestanții din Berna profitând de neînțelegerea ivită între Ducele de Savoia și Regele Francisc I al Franței, ocupară aceste regiuni în anul 1536.

Deprinderea cultului catolic de pe acolo fu proscrisă; ereticii doborîră crucile și icoanele, vîndură sau dărîmară o mare parte din biserici, izgoniră preoții cari nu voiau să apostazieze, alungară comunitățile călugărești confiscând bunurile lor, parohii fură înlocuite prin câte un pastor protestant. Această stare de lucruri ținu aproape 60 de ani.

În acest timp erezia, prin corifeul ei Calvin putu să pustiască în voie totul.

În 1593 Ducele de Savoia Carol Emanuel reuși să alunge acești locuitori ai Bernei, dar catolicismul dispăru, aproape cu desăvîrșire din acest ținut. Noile generații, crescute în rătăcire, țineau mult la secta calvină.

Ajungând iarăși stăpîn pe Chablais, ducele voia să restabilească religia catolică și ceru misionari dela episcopul din Geneva. Treaba era cam grea căci misionarul trebuia să-și expună viața în fiecare zi furiei ereticilor.

Francisc de Sales preot tânăr de 25 ani nu șovăi să se îmbrace Doamna de Boisy vărsă multe lacrimi, dar socotind că fiul acesta nu mai era al ei, această femeie într'adevăr creștină nu zise nici o vorbă ca să-l întoarcă dela glorioasa datorie. Marchizul de Sales n'a fost așa viteaz: „Eu aveam cel mai bun tată din lume — zice sfântul episcop mai târziu — și care petrecuse o mare parte din viața sa la curte și la război și ale căror maximele cunoștea mai bine decât ale teologiei.

Vestea că fiul său are de gând să plece în misiunea din Chablais fu pentru bietul tată ca o lovitură de pumnal. Când primî stirea cea nouă bătrînul se afla în castelul din Sales. Fără să stea

pe gânduri porunci ca să i-se pregătească un cal și om bătrân cum era de 72 de ani se duse călare până la Annecy hotărât să facă totul pentru oprirea fiului său dela aceia ce el numea o nebulie.

El încercă să înduplece pe Francisc prin dovezile cele mai vii și mai înduioșătoare ; marele vicar adânc mișcat, se silește ca să ridice curajul tatălui său, îl îndeamnă cu blândeță la jertfă, dar el rămâne neclintit ca o stâncă.

Măhnit, Dl. de Boisy își duce fiul înaintea episcopului, căruia îi spuse suspinând dar și cu spirit. — Preasfinția ta, am îngăduit fiului meu celui mai mare, speranța familiei mele și sprijinul meu la bătrânețe, să se dedice bisericii pentru a fi mărturisitor, însă nu mă pot învoi să fie martir și ca Dv. să-l trimiteți la măcelărie în tocmăi ca o victimă ca să fie spintecată de lupi. Episcopul poate că ar fi ascultat această cerere dacă Francisc cu o energie apostolică nu ar fi strigat : — „Nu vă lăsați Preasfinția voastră. Au doar voiți să mă faceți nedemn de împărăția lui Dumnezeu ? Am pus mâna la plug și acum vreți să mă întorc îndărăt pentru conziderații ome-nești“ ?

Zădărnicia primelor eforturi.

Misionarul nostru plecă împreună cu verișorul său, canonicul Ludovic de Sales în 24 Septemvrie 1594 la sărbătoarea Înălțării sfintei Cruci pe jos fără servitori, aproape fără bani. Punând piciorul pe pământul Chablais-ului ei salutară îngerul păzitor al provinciei. Mai încolo, zărind din înaltul fortăreții de Allinges, întreg ținutul cu bisericile și casele parohiale ruinate, cu furci în locul crucilor, cu satele arse, castelele dărâmate, peste tot jalea și pustiirea semnele unei ruine și mai jalnice acea a sufletelor, pe Francisc îl podidiră lacrimile.

El mergea în fiecare zi dela Allinges la Thonon; aici era așezământul ereziei, fortăreața ce trebuia cucerită. Mai mergea și prin sate și prin câmpuri. Nici ploaia, nici gheața, nici zăpada, nici furtunile cele mai groasnice nu-l puteau opri. Uneori gheața sticloasă făcea drumurile așa de impracticabile încât trebuia să se târească pe mâini și pe genunchi pe când crăpăturile călcâielor și ale degetelor lui înroșeau zăpada cu pete de sânge. Intr'o noapte se întâlni

într'o pădure cu niște lupi cari fugeau prin zăpadă. Ca să scape trebui să se urce într'un arbore și ca să nu cadă când va adormi se legă de arbore cu brăul. Noaptea fu așa de rece încât țăraniil găsiră dimineața aproape mort.

Dacă nopțile erau câteodată îngrozitoare, zilele îi aduceau alte amărăciuni.

Predicile lui în aparență nu au făcut altceva decât să ațâțe contra lui strigătele și turbarea dușmanilor. Păstorii eretici îl arătau credincioșilor lor ca pe un înșelător fățarnic, ca pe un vrăjitor. Alții mai răi se vorbeau să alunge cu lovituri de biciu pe papistul ăsta.

Nici un protestant nu venea să-l asculte. Incuriau ușile caselor dinaintea lui, ba nici nu-i dădeau de mâncare, cu așa ochi răi se uitau la el.

Cum să se aproprie de cei ce nu veniau să-l asculte? Sfântul făcu foi, pe cari așternea scurt și limpede doctrina catolică, pe cari apoi le vâra sub porți, împărțea pe străzi sau le lipsea pe ziduri.

La urmă protestanții fură mișcați de atare pilde de devotament și stăruință neclintită. Unii doreau să cunoască ce poate avea de spus un om așa de încăpăținat. Ei înfruntară porunca generală care îi oprea să se ducă la predicile lui și se întoarseră mișcați de cea ce auziră. La predică următoare veniră și mai numeroși și așa mai departe. Scurt ei se convertiră.

Aceasta pricinui o mișcare puternică în tabăra protestantă. Păstorii protestanți se întruniră și hotărîră să scape cu orice preț de misionarul catolic.

Niște ucigași fură puși la pândă pe drumul dela Allinges, având poruncă să-l omoare când va trece mai întâi pe acolo. Francisc se întorcea dela Thonon la ora obișnuită când văzu ieșind dintr'un ascunziș doi tâlhari și repezindu-se la el cu săbiile scoase. Roland, servitorul credincios pe care Dl. de Boisy îl trimise să vegheze asupra vieții fiului său, se aruncă între el și ucigași; Sfântul îl dă la o parte, merge drept spre dușmanii săi, îi potolește și-i oprește prin înfățișarea lui mândră, îi liniștește prin blândețea cuvintelor lui până când aceia căzură la picioarele lui pocăiți și'nvinși.

Bănuielile căzură. Ereticii se arătau mai dispuși ca să-l asculte și ajunse până acolo că predica chiar în mijlocul pieții din Thonon

urcat pe un scaun; timp de două ore într'una desvoltă argumentele credinței catolice cu atâta elocință și interes încât poporul lăsa ne-goțul ca să-l asculte în tăcere. Fiecare vorbire era însoțită de noi întoarceri.

Vremea secerișului sosi. Episcopul din Geneva putu să viziteze însfârșit, ca păstor și părinte aceste populații așa de răsvrătițe cu patru ani mai înainte. În 1589 el prezidă aici timp de trei zile slujba religioasă (cu scop de a ispăși păcatele făcute împotriva lui Isus în Sfântul Sacrament al altarului) și chemată Quarante — Heures, pentru că durează trei zile) și dădu sacramentul mirului unui mare număr de convertiți. Sfântul misionar putea să zică câțiva ani după aceea: „Când am sosit la Chablais nu se găseau aici mai mulți de 15 catolici: astăzi nu se mai găsesc decât vreo 15 calvini.

Zelul său apostolic, răbdare lui, curajul și știința sa readuseră la Biserică o provincie întreagă.

Episcop și Doctor

Fiind restabilită religia catolică în Chablais, Preasfinția Sa Granier trimise pe misionar la Roma ca să reguleze tot ce privea ținutul acesta. Un alt trimis îl însoțea, ducând o cerere secretă a episcopului prin care cerea Papii să-i dea pe Francisc de Sales ca ajutor. Dorința îi fu împlinită și Francisc trebui să se întoarcă la Roma spre a se supune unui examen de teologie care îi merită aceste cuvinte a Suveranului Pontifice:

— Nici unul din cei ce am examinat până acum nu ne-a satisfăcut pe deplin.

Numit fiind ajutor al episcopului în 1599 și devenind episcop de Geneva în 1602 în urma morții lui Claudiu Granier, Francisc își îndoi zelul în lucrările lui apostolice.

E cu neputință să povestim aici chiar pe scurt, lucrările lui nemărate, fie ca director, fie ca păstor sufletesc. El străbătea des di-eceza, catechizând, reformând mănăstirile, predicând, mântuind totdeauna câteva suflete rătăcite și făcând bine tuturor. El predică un mare număr de pasesimi: la Annecy, Thonon, Dijon, Chambéry, Grenoble etc. Merse chiar până la Paris, trimis de ducele de Savoia spre a îndeplini o misiune diplomatică pe lângă Henrich al IV-lea. Acolo, cași aiurea trebui să predice și toată lumea se minună că din

îndepărtata Savoie a putut veni atâta fineță și atâta doctrină. El cunoscu aici pe Vincentiu de Paul, se ocupă de așezarea Carmelitelor în Franța, cuceri prin spiritul său supranatural și francheta sa pe regele Henrich al IV-lea, care voi chiar să-l țină la Paris făgăduindu-i o slujbă mai înaltă. Dar Dl de Geneva refuză, de astfel glumind, spunând că e căsătorit cu o biată doamnă care se numea Biserica de Geneva și că n'ar vrea să o lase pentru nimic în lume. Pe oriunde trecea rămânea după el, așa de natural, cuvinte sau trăsături de un farmec ales.

În reședința sa din Annecy era cu totul ocupat de grija oilor sale. Toți, mai ales cei umiliți, puteau intra la el și chiar să abuzeze de timpul lui. Era un om delicios; de altfel ne-a rămas ceva din aceasta. Cine nu cunoaște scrierile lui, admirate de toți, pline de o pietate așa de plăcută și de o doctrină așa de sigură, mai ales *Filotea sau îndrumare la o viață pie*, și *Tratatul despre iubirea lui Dumnezeu*? El conducea pe fiecare după starea lui; socotind că adevărata evlavie constă mai înainte de toate, în împlinirea voinței lui Dumnezeu și a datorințelor de stat; și astfel nu e stare nici chemare unde să poți și unde să nu trebuiască să slujești lui Dumnezeu.

Contesa de Ville-Savin zicea despre sfântul episcop: „Dela el am învățat să slujesc lui Dumnezeu cu sinceritate deplină” adică cu simplitate, fără înconjur și fără scrupul.

Sfânta Ioana de Chantal și Vizitațiunea

Francisc predică Paresimiile anului 1604 la Dijon. Baroneasa de Chantal, văduvă de câțva timp, veni să asculte pe eminentul predicator. Ea cunoscu prin o descoperire divină că el era directorul pe care-l căuta; și Francisc de Sales văzu deasemenea că găsisese sufletul, care avea să-l ajute să-și ducă la îndeplinire unul din cele mai dragi planuri ale lui.

Când acest suflet tare și înfocat se puse sub conducerea sfântului episcop numai creșterea celor patru copilași ai ei o mai rețineau în lume; dar când și-a îndeplinit datorințele de mamă, Francisc îi desvălu planurile mai înalte ce Dumnezeu le avea asupra ei și o așeză de întâia superioară a Vizitațiunii.

Francisc de Sales se gândea de mult să întemeieze o congregațiune de călugărițe, a căror viață mai puțin aspră ca a altor mă-

năstiri să îngăduie și văduvelor, fetelor bătrâne și chiar neputincioaselor să între în ea. El voi ca asprimile trupești să fie locuite în parte, prin o ascultare așa de amănunțită încât prin aceasta natura să sufere totul și harul să câștige totul. Mai mult întâiul lui gând fu să nu se pună ciazura ci să trimită pe „Ficele Sfintei Maria“ să viziteze bolnavii. De aici numele „Vizitațiune“. Inșă piedicile ce s'au ivit înaintea acestui plan părăură lui Francisc semne îndestulitoare din partea voinței lui Dumnezeu; ficele lui păstrară și pe mai departe numele de Vizitațiune, dar schimbară oficiul Martei adică activitate socială cu oficiul Mariei (1), deaceia el spunea: „Sunt numit întemeietor de Ord și eu am făcut ce n'am voit și n'am făcut ce am voit.“

Am fi înfățișat un tablou necomplet al Sfântului Francisc de Sales dacă n'am spune ceva despre blândeța și bunătatea lui așa de cunoscute; totuși el avea dela fire un caracter viu și aprins; el știu însă să se supună așa de bine sub jugul umilinței încât deveni cel mai blând dintre oameni, fapt ce îndemna pe Sfântul Vincențiu de Paul să zică: „Cum trebuie să fie de bun Dumnezeu dacă Domnul de Geneva, servitorul său, e așa de bun!“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moartea lui.

În 27 Decembrie 1622, Francisc, care se întorcea dela Avignon, unde trebui să însoțească pe ducele de Savoia, cu toate că starea sănătății îi era rea, fu lovit de apoplexie la Lyon și muri a doua zi. După ultima lui dorință, trupul lui fu dus la Annecy în biserica Vizitațiunii (24 Ian. 1623); și astăzi e venerat aici. Inima lui fu dată primei mănăstiri a Vizitațiunii din Lyon, piața Bellecour, apoi dusă la Veneția unde e și astăzi în mănăstirea întemeiată de surorile Vizitațiunii din Lyon după Revoluția franceză.

Episcopul de Geneva fu canonizat în biserica Sfântului Petru din Roma la 10 April 1665 de Papa Alexandru VII.

Sărbătoarea lui fixată întâi la 3 Februarie a fost mutată la 29 Ianuarie de Inocentiu al XII-lea. Pius al IX-lea l-a declarat doctor a Bisericii întregi la 10 Noembrie 1877.

tr. P. T.

1) adecă viața contemplativă

Redactor responsabil: Prof. ION TEIUȘAN, Beiuș — Bihor.

TIPARUL TIPOGRAFIEI „A T E N E U L“ BEIUȘ 1930.

INSITUTUL N. D. de SION

111 str. Domnească

GALATI.

A apărut în editura „Observatorul“:

Dr. Iacob Radu :

**Foștii elevi români-uniți
ai școalelor din Roma.**

În curând va apărea

Epis. Samuil Vulcan
și cultura poporului român.

A apărut în editura „Observatorul“:

Agârbiceanu :

Rugăciunea Domnului

Sub tipar

M. Th. Carada :

„P A P A“, ediție nouă

Cărți pentru toți!

R. Ruiz Amado: **Secretul succesului.**

Convorbiri teoretice și practice (trad. V. Stan. - Sibiu).

Teoria succesului (și fericirea)

Dușmanii suc. (și întrebuintarea timpului)

Condițiile suc. (orientări, înclinării . . . .)

Mijloacele suc. (împărțirea timpului . . . .)

Adaus: *Sfaturile practice*

Dr. Fr. W. Förster: **Îndrumarea Vieții.**

Zăpăceala timp. nostru (trad. de N. Pandealea - Socec.)

1. *Caracterul și soarta.*
2. *Formarea voinții. Puterea de voință. Exercițiile de statornicie.*
3. *Purtarea față de oameni.*
4. *Personalitatea și lumea.*
5. *Morala vieții de familie.*
6. *Omul și banii.*
7. *Profesiunea și caracterul.*
8. *Băieții și fetele.*
9. *Chestia sexuală.*
10. *Chestiuni de conștiință.*
11. *Cultura socială.*
12. *Apărarea celor slabi.*
13. *Chestia raselor.*
14. *Chestia feminină.*
15. *Primejdiile culturii tehnice pentru absolvenți.*
16. *Începere. Religia și caracterul.*

Cetiți **„CREȘTINUL ACTIV“**
din sec. al XX-lea.

Edit. „Observatorul“ — Beiuș. — Prețul: 30 Lei.
